

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Zadluženost bezdomovců a možnosti jejího řešení

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. PhDr. Aleš Sekot, CSc.

Vypracovala:
Radka Jonasová, DiS.

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Zadluženost bezdomovců a možnosti jejího řešení“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 30. 4. 2009

.....
Radka Jonasová, DiS.

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Aleši Sekotovi, CSc. za vedení a metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také děkuji za praktické poradenství kolegům Mgr. Zuzaně Bradové, DiS. a Ing. Zdeňku Řeřuchovi a za technickou podporu Ing. Milanu Motlovi, PhD.

A v neposlední řadě patří poděkování mému manželovi za podporu a trpělivost.

Radka Jonasová, DiS.

OBSAH	4
Úvod	6
1. Bezdomovec, bezdomovství	8
1.1 Vymezení pojmu bezdomovec a bezdomovství	8
1.2 Formy bezdomovství	10
1.2.1 Zjevné bezdomovství	10
1.2.2 Skryté bezdomovství	10
1.2.3 Potencionální bezdomovství	11
1.3 Faktory bezdomovství	11
1.4 Důsledky bezdomovství	13
1.4.1 Zdravotní a sociální důsledky	13
1.4.1.1 Zdravotní důsledky	14
1.4.1.2 Sociální důsledky	15
1.4.2 Kriminalita	17
2. Sociální pomoc	19
2.1 Prevence, pomoc a podpora, resocializace	19
2.2 Sociální služby a jejich členění	21
2.2.1 Formy poskytování sociálních služeb	23
2.2.2 Zařízení sociálních služeb	23
2.2.3 Služby sociální prevence	24
2.3 Organizace poskytující pomoc	25
2.4 Role sociálního pracovníka	26
3. Dluhy a zadluženost	29
3.1 Vymezení pojmu	30
3.2 Formy vzniku dluhů	31
3.2.1 Zboží na splátky	31
3.2.2 Neúčelové nebankovní půjčky bez potvrzení příjmů	33
3.2.3 Veřejné zdravotní pojištění	34

3.2.4 „Bílý kůň“	35
3.2.5 Lichva	36
3.3 Obecné formy úhrady dluhů	37
3.3.1 Splátkový kalendář	38
3.3.2 Osobní bankrot neboli oddlužení	39
3.3.3 Exekuce	40
3.4 Formy úhrady dluhů z pohledu dlužníka	41
3.4.1 Ad 3.3.1 – splátkový kalendář	41
3.4.2 Ad 3.3.2 – osobní bankrot neboli oddlužení	42
3.4.3 Ad 3.3.3 – exekuce	43
3.5 Dílčí závěr	44
4. Praxe při řešení zadluženosti	46
4.1 Ad zboží na splátky a neúčelové nebankovní půjčky	46
4.2 Ad veřejné zdravotní pojištění	48
4.3 Ad „bílý kůň“ a lichva	49
4.4 Dílčí závěr	50
Kritický rozbor	52
Závěr	53
Resumé	55
Anotace a klíčová slova	56
Seznam použité literatury	57
Seznam příloh	59

ÚVOD

Každý z nás určitě slyšel slovo bezdomovec nebo bezdomovství – v novinách, televizi, rádiu nebo na internetu. A to jak ve spojení bezdomovec ukradl, žebral, spáchal trestný čin, žije v kanálech atd., tak ve spojení bezdomovec umrzl. Už z tohoto výčtu je vidět, že ve většině případů se o lidech bez domova hovoří v negativním smyslu, že něco páchají, nevoní, obtěžují ostatní. Dnešní doba už je prostě taková, že lidé se spíše zajímají o špatné věci a skutky, a i tento trend přispívá k tomu, že lidé na bezdomovce pohlížejí ještě hůře, než kdyby se média těchto zpráv nechytala jako senzací a podávala je, ostatně i jakožto jiné zprávy, objektivně a bez subjektivních pocitů a emocí.

Jak jsem se již zmínila, každý se se slovem bezdomovec setkal, ale netroufnu si říci, že každý také člověka bez domova potkal. Pocházím z malé vesnice, kolem které jsou menší města. Jak je známo, bezdomovci se soustřeďují do velkých měst, kde mají větší příležitost najít si zaměstnání, a ve kterých působí státní i nestátní neziskové organizace, které těmto lidem mohou dočasně poskytnout přístřeší, jídlo, základní hygienu, pomoci s vyřešením dokladů a sociálních dávek.

Především starší generace, které na venkově strávily celý život, si neumějí představit, kdo mohou být bezdomovci. Musím říci, že i já, když jsem byla mladší, jsem se s bezdomovci neměla kde setkat, a tudíž jsem všechny informace o nich měla jen zprostředkovaně z médií. S těmito lidmi jsem se více setkala, až když jsem před sedmi lety přišla studovat do Brna.

Vystudovala jsem zde Vyšší odbornou školu sociální, během studia se účastnila různých školních exkurzí a praxí a nakonec jsem začala, ještě před dokončením studia, pracovat jako sociální pracovnice v Armádě spásy v ČR, konkrétně v Centru sociálních služeb Armády spásy. Po třech letech jsem se stala koordinátorkou sociálních pracovníků, stále jsem ale byla i v přímé péči s klienty a vykonávala typickou sociální práci. Od září minulého roku pracuji v Centru sociálních služeb, příspěvkové organizaci zřízené Magistrátem města Brna, na pozici koordinátor sociálních služeb. Na této pozici již nevykonávám kontaktní práci s klienty, ale o to větší vliv mám na jiné věci, například na ovlivňování podmínek poskytování služby, metodicky vede sociální práci v organizaci, snažím se o zkvalitnění služeb. Vzhledem k výše popsáným zkušenostem

si troufnu říci, že jsem alespoň z části poznala, kdo to jsou, lidé bez domova, a proto snad mám kvalifikaci k vypracování bakalářské práce zabývající se bezdomovci a jejich dluhy, protože z praxe vím, že je to problém, který se zatím skrývá pod povrchem a to, co mi vidíme, je jen špička ledovce.

Moje práce se týká praktického problémů u jedné sociální skupiny, u bezdomovců. Jelikož dle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách může sociální pedagog mimo jiné vykonávat i práci sociálního pracovníka, proto jsem tuto práci zaměřila pro své kolegy, kteří kromě teoretických znalostí, které jim dá studium na VŠ, potřebují i praktické znalosti přímo z oboru.

Začátek mé práce je věnován konkrétnímu vymezení pojmu bezdomovec a bezdomovství, důsledkům vzniku tohoto problému a formám pomoci, sociálním službám a také funkci sociálního pracovníka. Další dvě kapitoly jsou praktičtějšího rázu, ve třetí kapitole se věnuji přímo dluhům a zadluženosti, formám vzniku tohoto problému a také možnosti řešení z pohledu dlužníků, bezdomovců. Poslední kapitola je věnována praxi při řešení zadluženosti, tento pohled je ze strany věřitelů a pokouší se nastínit, jak je možné tento problém prakticky řešit a předpokládaný vývoj do budoucnosti.

Cílem mé práce je sestavit ucelený přehled o situaci, jakou je problém zadluženosti, ale hlavně možnosti jejího řešení, neboť tento problém se rozšiřuje do netušených rozměrů a v těchto dnech, týdnech a měsících bude na pořadu dne jeho řešení. Aby sociální pedagogové mohli něco řešit, musí mít kromě teoretických poznatků poznatky i praktické z konkrétní oblasti, kterou musí dobře znát, aby svým klientům mohli pomoci.

Přínos práce bude významný, hlavně co se ucelenosti informací týče, snad i co se týče pohledu lehce ekonomického. Tato práce má mít charakter praktické příručky pro sociální pedagogy a jiné profese, které působí na funkcích sociálních pracovníků, terénních pracovníků a různých poradců.

1. BEZDOMOVEC, BEZDOMOVSTVÍ

Tato první kapitola je pro moji práci stěžejní, protože se týká lidí, které známe pod pojmem bezdomovec. Celá bakalářská práce pojednává o lidech bez přístřeší, o bezdomovcích, kteří nemají kde bydlet, co jíst, kde provádět hygienu atd. Je proto nutné, abych přímo a jasně objasnila, co dané slovo bezdomovec, které běžně používáme, znamená.

Nejdříve tedy vymezím pojem bezdomovec a dále se budu věnovat formám a faktorům bezdomovství. Je totiž více tzv. druhů bezdomovství. Většina lidí si myslí, že bezdomovci jsou pouze ti lidé, které potkávají na nádražích, hlavních ulicích, v podchodech atd. Málo z nich si uvědomuje, že existuje i skryté bezdomovství, které není na první pohled tak viditelné, a proto ho často ani nevnímáme.

Také se budu věnovat příčinám bezdomovství, tomu, proč se lidé do této situace dostali. Je totiž mnoho a mnoho možných příčin a důvodů, z kterých se lidé mohou ocitnout přímo na ulici, v lepším případě v nějaké „chajdě“, ve sklepě, na půdě či v kanále.

1.1 Vymezení pojmu bezdomovec a bezdomovství

Je možné najít více definic pojmu bezdomovec či bezdomovství, které se dají použít. Jsou ale většinou přejaty ze zahraničí, protože česká legislativa nemá pro tento fenomén přesné vymezení. Jak trochu s nadsázkou Hradecký (1998, 8) uvádí: „Problém bezdomovectví v České republice vlastně neexistuje. Ono totiž neexistuje slovo bezdomovec v českém slovníku. V žádném slovníku toto slovo ve významu, ve kterém ho používáme, nenalezneme. Je to pozůstatek doby minulé, kdy neexistovalo v zákonech např. slovo prostituce, takže prostituce nebyla, neexistovalo slovo bezdomovec, takže bezdomovství neexistovalo, a tento stav stále přetrvává.“ Hradecký (1998) vysvětluje, že problém bezdomovství jistě existuje, známe ho a setkáváme se s ním téměř denně. Je však potíž, jak definovat, kdo to je bezdomovec, co to je bezdomovectví, co znamená být bez domova. V současné době se lze i setkat se dvěma výrazy, které pojmenovávají tento problém, a to bezdomovectví nebo bezdomovství,

oba výrazy jsou užívány ve stejném významu. Také se nyní více mezi odbornou částí obyvatel, než pojem bezdomovec, používá spojení „lidé bez domova“ nebo „lidé bez přístřeší“. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005).

Obecně lze říci, že bezdomovec je osoba, kterou z různých důvodů postihla ztráta bydlení, nebo je touto ztrátou akutně ohrožena. Je to osoba žijící na veřejných místech (např. ulice, nádraží, park), v neadekvátních či nejistých bytových podmínkách (např. dům určený k demolici, sklep, půda, holobyt, squat) nebo osoba přijímající pomoc obce, státní či nestátní organizace nebo instituce (sociální služby).

Pro úplnost nyní uvedu celosvětově nejpoužívanější definici: „Bezdomovectví znamená nedostatek vlastního trvalého a přiměřeného obydlí. Bezdomovci jsou lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní trvalé a přiměřené obydlí nebo nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo kvůli jiným sociálním bariérám.“ (Obadalová, 2003, 3).

Použiji zde ještě definici, která přesně definuje, co je to domov. Domov je stěžejní slovo, protože když jste bez domova, jste bezdomovec. Nemít domov totiž znamená nemít pevné kořeny, kam se vracet a kde hledat trochu klidu a míru. „Mnozí z nás jistě přisvědčí na to, že domov znamená pro člověka víc, než je střecha nad hlavou, útočiště, či jen přebývání určené k noclehu.“ (Hradecká, Hradecký, 1996, 46). Dále autoři uvádějí, že domov pro mnohé z nás znamená pramen štěstí, opory, pozornosti a lásky, pramen čisté komunikace, místo spokojeného života a nejdůležitější pocit naší bytosti – místo mezi drahými lidmi.

Obadalová (2003, 3) píše: „Ať už se jedná o úzké nebo široké vymezení pojmu, definice se liší zdůrazněním či reflektováním různých pohledů na daný problém. Některé zdůrazňují skutečnost, že se osoba ocitla bez přístřeší a bez finančních prostředků nutných k jeho zajištění (stejně jako dalších základních potřeb), a tím zdůrazňují roli trhu s byty a bytové politiky. Jiné se zaměřují na neexistenci sociálních vazeb, čímž podtrhují fakt sociálního vyloučení ze společnosti.“

Můžeme si také klást otázku, jak a proč se stane člověk bezdomovcem, téměř každý z nás může mít svoji vlastní teorii, pro nastínění problému ale uvedenu některé hlavní příčiny, proč se lidé stávají bezdomovci. Patří sem zejména: „nízký příjem či důchod, vyhrocené manželské či partnerské problémy, rozpad vztahů rodiče-děti-sourozenci, závislost na alkoholu či návykových látkách. Živnou půdou bezdomovství jsou i psychické poruchy, tělesné postižení, invalidita, osamělost.“ (Sekot, 2004, 31 – 32).

Pokud toto vše shrneme, musíme konstatovat, že: „Být bez domova tedy je něco

důležitějšího, něco hlubšího a bolestnějšího, než být bez střechy nad hlavou.“ (Hradecká, Hradecký, 1996, 46). Proto při řešení problému bezdomovectví musíme vzít na vědomí všechny oblasti lidského života, jak sociální, zdravotní tak i kulturní.

1.2 Formy bezdomovství

Jak již bylo řečeno výše, existuje několik forem bezdomovství. Jedna z nich je lehce rozpoznatelná a lidé z velkých měst ji vídají takřka denně. Jedná se o lidi, kteří žijí na nádražích, ulicích a v parcích a „prohrabávají“ popelnice. Další skupinou jsou ti, kteří mají ubytování krátkodobé nebo neodpovídá standardu a lidé, kteří jakési bydlení mají, ale zaostávají za standardem zdravotním. Podle Hradecké, Hradeckého (1996) můžeme tedy bezdomovectví rozdělit do tří následujících kategorií:

1.2.1 bezdomovství zjevné

Je to nejviditelnější forma tohoto fenoménu, patří sem lidé žijící na veřejných prostranstvích - na ulicích, nádražích, v parcích a sklepech, po kanálech a půdách, kteří vyhledávají ubytování v noclehárnách a azylových domech.

Jsou to bezdomovci, o kterých se vedou statistiky, probíhají různá sčítání atd. Evidence je možná, protože využívají charitativní zařízení. Tito lidé tvoří ale nejmenší část bezdomovecké populace.

1.2.2 bezdomovství skryté

Svou velikostí tato skupina předčí bezdomovství zjevné, jedná se o lidi, kteří se neobrací na veřejné noclehárny a charitativní organizace, mění místa k ubytování, vyhledávají pomoc přátel a známých. Často ale pouze přebývají ve squatech a sklepech, ve starých automobilech, kontejnerech a stanech. Jelikož nevyhledávají žádné organizace, které jim mohou pomoci, je proto těžké zjistit, kolik těchto lidí mezi námi žije.

1.2.3 bezdomovství potenciální

Do této skupiny patří osoby žijící v těžkých životních podmínkách, rodinných problémech, kteří mají problém udržet si byt, dům či byt je určen k demolici, je zchátralý, provizorní nebo je závadný, často velmi přelidněný.

Řadíme sem i ty, kteří jsou propuštěni z různých ústavů, léčeben a vězení, a i vzrůstající počet migrantů.

Státní i nestátní organizace, které nabízející pomoc lidem bez domova, se setkávají s formou zjevného bezdomovectví, protože tito lidé se snaží alespoň někdy, především v zimě, vyhledat pomoc. Ostatní formy zůstávají dočasně, do vypuknutí akutní krize, utajené, a pokud tito lidé nevyhledají pomoc buď obcí a měst nebo charitativních organizací, není jim možné pomoci, protože jejich potřeby nám nejsou známy.

1.3 Faktory bezdomovství

„Současná situace v oblasti bezdomovectví v České republice je výsledkem nahromadění mnoha faktorů. Přejít z centralizovaného na tržní hospodářství, zastaralý těžký průmysl, endemický alkoholismus, nedostatečné vzdělání a neadekvátní bydlení, neexistující průprava mladých lidí před tím než opustí instituci a začnou samostatně žít, rozpad rodiny a nedostatečná pozornost věnovaná individuálním potřebám.“ (Kolektiv autorů, 2003, 35).

Hradecká, Hradecký (1996) upozorňují, že bezdomovství je důsledkem něčeho, samo není příčinou, nevzniká samo o sobě. Tomuto důsledku předchází nějaké příčiny, nebo chcete-li faktory. Faktorů, které mohou, a po pravdě vyvolávají tento fenomén, je příliš. Podle Hradecké, Hradeckého (1996) je lze rozdělit ale na 2 základní – na objektivní a subjektivní.

1) faktory objektivní

- jsou ovlivněny sociální politikou, legislativou
- působí na dodržování lidských práv, na boj s nezaměstnaností, sociální ochranu, zabezpečení ve stáří a v nemoci, zvyšování vzdělanosti atd.

- význam mají také při působení na rovnost žen a mužů, kriminalitu, na problémy menšin i na integraci invalidů do společnosti

2) faktory subjektivní

- jsou ovlivněny jednotlivci, rodinami, společenskými skupinami a komunitami, jejich schopnostmi a dovednostmi, temperamentem, věkem, vzdělání

- subjektivní faktory ještě Hradecká, Hradecký (1996) dělí do čtyř kategorií:

a) materiální – ztráta nebo nejistota bydlení, dlouhodobá nezaměstnanost, nedostatečné nebo žádné příjmy, ztráta majetku

b) vztahové – změny v rodině, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace, špatné vztahy mezi partnery i dětmi, rozvod, násilí v rodině, sexuální zneužívání

c) osobní – duševní či tělesné nemoci, nesamostatnost, invalidita, alkoholismus a další závislosti, nezralost

d) institucionální – propuštění z vězení, ústavu

Zde jsem shrnula všechny možné faktory, které mohou působit na vznik bezdomovství. Musím ale dodat, že ve většině případů se nejedná pouze o jeden faktor, který by celý problém způsobil. Jde tedy spíše o souhrn dvou, tří nebo čtyř faktorů zároveň, které jsou ve vzájemné působnosti, a stěží lze všechny odstranit najednou. Musí se pracovat strukturovaně a zaměřit se na faktor, který má v dané chvíli převahu a je tedy pro další život nezbytné ho vyřešit.

Souhrn faktorů podílejících se na bezdomovství potvrzuje i Obadalová (2003, 4). „Bezdomovectví je jenom zřídka čistě bytový problém. Většina osob končících na ulici se potýká s několika sociálními handicapy najednou. Sem patří např. zneužívání omamných látek včetně alkoholu, mentální zdravotní problémy, dlouhodobá nezaměstnanost, potíže po návratu z výkonu trestu, předchozí život v institucionálním zařízení, rozpad rodiny a vzájemná kombinace těchto problémů.“

V praxi se většinou při práci s bezdomovci snažíme vyřešit nejprve faktor materiální – poskytnutí přístřeší a snažit se najít vhodné zaměstnání, teprve poté se soustředit na faktor osobní a vztahový – jít na protialkoholní či jiné léčení, vyřešit rodinné vztahy atd.

1.4 Důsledky bezdomovství

V této podkapitole věnuji pozornost důsledkům, které z tohoto stylu života vyplývají. Samozřejmě musím zmínit zdravotní stav, který je na špatné úrovni, protože tito lidé často nemají na plnohodnotnou stravu, žijí v zimě a špíně. Z toho vyplývají i sociální a společenské důsledky. Lidé na bezdomovce špatně pohlížejí, „myslí si o nich své“, nechťejí s nimi cestovat, být ve stejných prostorách. Protože bezdomovci bydlí, kde se dá, nejsou přijímáni do zaměstnání, protože nemohou uvést svoji adresu ani jiný kontakt, o nevyřízených dokladech ani nemluvě.

Bezdomovci se ocitají ve hmotné i sociální nouzi, jsou společností odmítáni, jsou tzv. sociálně vyloučeni. Zaměřím se na to, tyto pojmy znamenají a jak se projevují.

S bezdomovstvím úzce souvisí i problémy s kriminalitou. Je pravda, že lidé bez domova jsou svojí situací někdy donuceni krást, aby měli alespoň na jídlo – zde se jedná především o menší krádeže v supermarketech. Musím ale konstatovat, že někteří páchají trestný činy závažnější než v předchozím případě. Takovouto kriminalitu si dokáže představit každý z nás. Jen málo lidí si uvědomí, že tuto skupinu lidí trápí i kriminalita mířená proti nim. Jsou objektem různých přepadení především skupinkami mladých lidí, kteří jsou agresivní, vybíjí si na nich zlost. Proti nim je směřována trestná činnost ublížení na zdraví a přepadení, při kterém bezdomovci přijdou o jediné peníze a doklady, které mají.

Jelikož je tato celá práce zaměřena na finanční stránku bezdomovců, zaměřím se především na sociální důsledky, ty zdravotní zmíním obecněji.

1.4.1 Zdravotní a sociální důsledky bezdomovství

Jak jsem již zmínila, důsledků fenoménu bezdomovství je velké množství. Jedná se o zhoršený zdravotní stav, společenské opovržení, ztráta kontaktu s okolím, ztráta schopnosti pracovat a později i vrátit se do běžného života. Zaměřím se nejdříve na důsledky zdravotní, protože ty jsou na první pohled nejviditelnější a každá organizace pracující s bezdomovci se je snaží zlepšit – jak stravou, základní hygienou tak i poskytnutím zdravotní péče. Zdravotní důsledky totiž můžeme přece jen rychleji zlepšit, než důsledky sociální či vztahové.

1.4.1.1 Zdravotní důsledky

Obecně lze říci, že pro bezdomovce je typický špatný zdravotní stav. Tento fakt je dán jejich životem na ulici, kde přespávají v zimě a špíně, nemají vhodnou stravu, často ani pitnou vodu. „Mezi faktory s negativním vlivem na zdraví patří zejména špatná strava, nedostatečná hygiena, existence a přespávání na ulici, násilí, prostituce, drogy, alkohol a zanedbaná lékařská péče.“ (Janebová, 2001, 19).

A) Špatné a nedostatečné stravování

Jak jsem se již zmínila jedním z faktorů, který významně poškozuje zdraví lidí bez domova je špatná strava. Bývá složena z různých zbytků nalezených v popelnicích a odpadkových koších nebo v bufetech. Janebová (2001) upozorňuje na riziko nákazy po původním spotřebiteli jídla. Jak autorka dále uvádí, toto stravování postrádá konzumaci ovoce a zeleniny, která obsahuje mnoho významných vitamínů a minerálů. Důsledkem toho je oslabení organismu, snížená imunita a náchylnost k různým nemocem.

Autorka se zabývá také dalším problémem, a to úpravou jídla. Bezdomovci žijící na ulici nemají žádný vařič ani lednici, jídlo si nemohou tepelně zpracovat a potraviny nutné k úschově v chladu přechovávají v běžných podmínkách, které dané jídlo mohou znehodnotit. Významný problém spočívá také v dostupnosti pitné vody, jediným zdrojem vody jsou často jen městské fontány, řeky, studny či lesní prameny.

B) Nedostatečná hygiena

Janebová (2001) upozorňuje, že dalším kritickým faktorem zdraví je hygiena. Umýt se, učesat, oholit, vyčistit si zuby, ostříhat se, použít WC, vyměnit si prádlo, jsou základní návyky pro běžného člověka, ale nikoliv pro bezdomovce.

Problém související s nedostatečnou hygienou špatně snášejí zejména lidé zvyklí na nějaký „komfort“, nově příchozí na ulici a ženy. Hygiena je ale věc, která se dá poměrně rychle vyřešit. Většina charitativních organizací pomáhající bezdomovcům poskytuje v prostorách svého domu veřejnou sprchu. To znamená, že sem bezdomovci mohou přijít, dostanou mýdlo a ručník, šampón a v případě potřeby i čisté prádlo a použité oblečení, které sem donesli občasné.

C) Zanedbávání lékařské péče

Říká se, že zdraví je to nejcennější, co máme, proto bychom o něj měli dostatečně a svědomitě pečovat. My, „normálně“ žijící a bydlící lidé si to většinou uvědomujeme, ale lidé bez domova mají jiné problémy, svůj zdravotní stav příliš neřeší. Janebová (2001) vysvětluje, že částečnou vinu mají bezdomovci, kteří podceňují své zdravotní problémy, a částečnou vinu nesou lékaři, kteří i ve vážných případech odmítají poskytnout bezdomovcům pomoc, protože nemají zdravotní pojištění ani adresu, na kterou je možné zaslat účet za ošetření. Významnou bariérou jsou pro některé lékaře zápach a špína doprovázející většinu bezdomovců.

Pokud zdravotnictví a celkové zdravotní péče nebudou řešeny, může ve větší míře dojít k šíření různých infekčních nemocí. Příkladem je tuberkulóza, jejíž nositeli jsou převážně bezdomovci.

Tento stav je poměrně alarmující. Statistiky z Evropské unie prokazují, že bezdomovci mají zdraví daleko křehčí a nestálější než ostatní obyvatelstvo. Anketa o bezdomovcích spících na ulicích Londýna prokázala, že střední věk úmrtí těchto lidí je 47 let proti 73 – 79 letům ostatní populace, v Německu mají bezdomovci naději na život o 10 let kratší než osoby, které mají stálé ubytování. (Hradecká, Hradecký, 1996).

1.4.1.2 Sociální důsledky

Člověk je tvor společenský, proto vyhledává společnost. Každý člověk potřebuje někdy pomoc, nechat se vyslechnout, poradit se, mít se o koho opřít, prostě nebýt sám a vědět, že když bude potřebovat, jeho nejbližší mu pomohou.

Pocit zařazenosti „někam“ je velmi důležitý a každý z nás chce někam patřit – ať už do pracovního týmu, do skupiny kamarádů ze základní školy, do kroužku keramiky. S lidmi, se kterými máme stejné zájmy nebo zážitky si můžeme jít sednout do restaurace a popovídat si, jít k nim na návštěvu atd.

Toto ale bezdomovci nezažívají, protože jsou ze společnosti do určité míry vyloučeni. S rodinou se převážně nestýkají nebo ji vůbec nemají, známí od nich „daly ruce pryč“, kolegové z práce na ně zapomněli. Nemají peníze na to, aby navštěvovali volnočasové aktivity – sportovní klub, zájmový kroužek. Peníze nejsou ani na to, aby si zašli do posilovny nebo bazénu a už vůbec ne na posezení v restauraci či cukrárně.

Zbývá jim jediné. Být mezi „svými“. Být s dalšími bezdomovci a „plácát se“ na jednom místě. Ocitají se ve hmotné i sociální nouzi, jsou společensky vyloučeni a také i deprivováni.

A) Hmotná nouze

Hradecká, Hradecký (1996) vysvětlují, že hmotná nouze představuje sociální situaci člověka, jehož příjem nedosahuje životního minima. Takový člověk svůj příjem nemůže zvýšit vlastním přičiněním, a tak je vážně ohroženo uspokojení jeho základních životních potřeb. Hmotná nouze může být krátkodobá, je-li poskytnuta účinná pomoc. V opačném případě se může změnit v sociální nouzi nebo až ve společenské vyloučení. Je tedy zřejmé, že lidé uspokojují základní potřeby – jídlo, pití, bydlení, hygiena, pouze na minimální úrovni.

B) Sociální nouze

„V sociální nouzi je člověk, který pro svůj vysoký věk či nezletilost, pro zdravotní postižení, nemoc, ztrátu soběstačnosti, pro samotu nebo dysfunkci rodiny, pro ohrožení práv a zájmů třetí osobou nebo pro jiné závažné okolnosti není fakticky schopen uspokojit své základní životní potřeby.“ (Hradecká, Hradecký, 1996, 25).

Jak dále Hradecká, Hradecký (1996) uvádějí, sociální nouze může mít dlouhodobý charakter, může se postupně vyvíjet z hmotné nouze, ale také může být vyvolána silným vnějším impulsem (úrazem, úmrtím v rodině, násilným trestným činem).

Sociální nouze neznamena, že člověk nemá finanční prostředky. Zde jde spíše o to, že se o sebe není sám, bez pomoci jiných, postarat. Je třeba zajištěn důchodem, sociálními dávkami nebo hmotným zabezpečením v nezaměstnanosti, ale není schopen najít si bydlení, vařit si a hospodařit s penězi. Proto se rychle může stát bezdomovcem a je odkázán na pomoc druhých.

C) Sociální vyloučení

„Sociální vyloučení jednotlivců, ale také celých skupin obyvatelstva, plodí jejich neschopnost spolupodílet se na životě společnosti, jejich izolaci a odtržení od společnosti. Na sociální vyloučení je nahlíženo jako na odraz nerovného přístupu

k pěti základním zdrojům společnosti: k zaměstnání, zdravotní péči, vzdělání, bydlení a sociální ochraně.“ (Janata, Kotýnková, 2002, 3).

Se sociálním vyloučením a jeho vlivem na občany úzce souvisí chudoba, protože pokud jsou lidé vyloučeni ze společenského života, obvykle neseženou zaměstnání a jsou tedy žhavými adepty stát se „chudáky“. Jak Hradecká, Hradecký (1996, 43) říkají: „Společenské vyloučení se projevuje různými formami chudoby. Bezdomovectví je jejím extrémním projevem a je dnes považováno dokonce za substrukturu společnosti. Substrukturu opovrhovanou, deformovanou, diskriminovanou, segregovanou a marginální.“

Určitě není cílem této práce svalovat vinu na společnost a okolní vlivy, je nutné si tedy uvědomit, že každý člověk, který se ocitl bez domova, více či méně za danou situaci nese určitou odpovědnost. „Sociologicky vzato lze bezdomovství chápat jako extrémní vyloučení a pod pojmem domov vidět nejužší síť mezilidských vztahů. Řada bezdomovců však zřejmě naráží i na další stránku podstaty domova: Mít domov vyžaduje také určitou oběť, péči, investici času a prostředků, oběti a vyvarování se jednání ohrožujícího jeho stabilitu.“ (Sekot, 2006, 166).

Cílem této práce je ale zabývat se těmi bezdomovci, kteří svoji celkovou situaci chtějí řešit a nechtějí být sociálně, ani jinak vyloučení.

1.4.2 Kriminalita

Dle reakcí lidí a jejich názorů, které slyším v tramvaji či obchodě si troufám říci, že spousta lidí si bezdomovce spojuje s násilníky, zloději – čili lumpy, kteří nám ubližují, páchají trestnou činností. Samozřejmě mnoho z nich má záznam v trestním rejstříku, protože je jejich situace – hmotná nouze, osamělost, atd. dovedla ke spáchání trestného činu. Hradecká, Hradecký (1996) ale zdůrazňují fakt, že přestože bezdomovci páchají drobné krádeže a jinou trestní činnost, nejsou schopni organizovat větší kriminální čin ani se větších kriminálních činů nezúčastňují, i když se občané, média nebo policejní orgány snaží na bezdomovce svalit vinu, protože jsou nejviditelnějšími „kriminálníky“.

Už se ale málo z nich zmiňuje o faktu, že i bezdomovci se stávají objektem trestných činů. „Bezdomovci jsou skupinou nejvíce ohroženou přepadením, protože jsou snadným cílem. Oběti jsou často neschopné se bránit, protože jsou pod vlivem drog nebo alkoholu, trpí mentálním postižením nebo psychickou poruchou či jsou zcela fyzicky

vyčerpané. Ani policie neochrání bezdomovce před násilím, protože jejím úkolem není hlídat bezpečí bezdomovců, ale chránit „služné“ občany před „neslušnými“.“ (Janebová, 2001, 19).

Mezi bezdomovci je poměrně velké procento těch, kteří už byli za trestnou činnost potrestáni, jsou propuštěni z vězení. Jejich život se může změnit až po odchodu z výkonu trestu a často to není změna příjemná. Důvodů je mnoho – jejich rodina je zavrhla, družka si našla jiného, manželka zemřela, byt byl prodán, dům zbourán atd. Provází je mnoho starostí s vyřizováním dokladů, dávek, hledání zaměstnání, vyrovnání se s předsudky okolí, opovrhování vlastní rodinou. Ne každý ovšem toto unese. A tak se může snadno stát, že se opět do výkonu trestu vrátí. „ Neuzdravení vězeňskou minulostí, s pocitem ublíženosti, zklamání a nedůvěry vytvářejí neklidnou vodu a hledají lék na svou ránu. Zoufalství a hněv nebývají dobrými rádci, rychlý návrat k recidivitě je nasnadě.“ (Hradecká, Hradecký, 1996, 61).

2. SOCIÁLNÍ POMOC

Již jsem vysvětlila, co je bezdomovectví za problém, z jakých příčin tento fenomén vzniká, jaké s sebou nese důsledky atd. Nejdůležitější ale je, jak tento problém vyřešit. I když jsou bezdomovci viditelnou, a ne zrovna „lívivou“ skupinou, na státní úrovni se jejich situace nijak neřeší. Pomoc poskytují státní i nestátní neziskové organizace, na které sice stát vymezuje část rozpočtu, ale to je od něj jediná pomoc. Česká republika nemá jedinou samostatnou instituci, ani jedno oddělení Ministerstva práce a sociálních věcí či jiného ministerstva, které by se problémem bezdomovectví zabývalo. Není žádný komplexní plán, jak se s tímto problémem vypořádat. Jak Sekot (2009) uvádí, dokumenty, zabývající se tímto problémem, jsou Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a Všeobecná deklarace lidských práv, Listina základních práv a svobod a Evropská sociální charta.

V žádném případě bych si nedovolila zpochybňovat tyto základní dokumenty, ale jde opravdu o základ, o základní práva a povinnosti, tyto listiny neudávají žádné konkrétní kroky, jak tento problém řešit. Jelikož je moje práce směřována na území města Brna, určitě bych chtěla podotknout, že i město samo, ale samozřejmě hlavně všichni zúčastnění procesu plánování, se snaží postavit problému bezdomovství čelem a jedna pracovní skupina v komunitním plánování nese přímo název „osoby ohrožené sociálním vyloučením“. (2. Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2010 – 2013, 2009)

Je tedy nutné, aby se vytvořil koncept pomoci těmto lidem, aby na prvním místě byla prevence tohoto fenoménu. Možné počátky vzniku bezdomovectví mohou být už v nefunkční rodině, výchovném ústavu atd. Na prevenci by se měl klást velký důraz, protože je vždy prospěšnější a levnější, než samotné řešení problému.

2.1 Prevence, pomoc a podpora, resocializace

Prevence vzniku bezdomovectví by měla začít už ve zkoumání funkčnosti rodiny. Pokud má rodina pevná pouta, je soudržná, je malá pravděpodobnost, že její člen skončí na ulici bez pomoci. Problém ale nastává v nefunkčních rodinách, v rozvedených manželstvích, v nesezdaných soužitích. Stát by se měl co nejvíce podílet na podpoře

rodin, na utužování jejich vztahů a na bydlení. Měl by mít zájem především o dobře fungující rodinnou a bytovou politiku. Jak již bylo řečeno, pokud má člověk dobré rodinné zázemí, má se na koho ve chvílích nouze obrátit.

Prevence by měla také být v institucích, kde mladí lidé žijí do dovršení plnoletosti – dětské domovy, střediska výchovné péče, výchovné ústavy. Zde hrozí bezdomovectví velkému počtu lidí, protože po propuštění z ústavu nemají kam jít, obvykle se svojí rodinou nejsou v kontaktu a jediné, co jim v té chvíli zbude, je ulice.

Důraz by měl být kladen na budování domů na půli cesty a na výstavbu sociálních bytů, aby i ti, kteří jsou bez prostředků, mohli důstojně bydlet. Téma sociálního bydlení se ve velké míře objevovalo i v rámci komunitního plánování ve městě Brně, takže vznikla průřezová priorita napříč pracovními skupinami, která si dává za cíl začít se o tento problém pečlivě zajímat a podnikat dílčí kroky k vytvoření samostatného sociálního bydlení (2. Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2010 – 2013, 2009).

Hradecká, Hradecký (1996, 69) chytře uvádějí, že „prevence nese ovoce pomalu, proto je nutno neodkladně začít. Současně ale musíme nabídnout pomoc.“

Každá instituce, která pracuje s bezdomovci, jim mimo jiných služeb nabízí podporu a pomoc při řešení jejich složité životní situace. „Bezdomovec má své fyziologické potřeby. Potřebuje jíst, potřebuje se ohřát, potřebuje ošacení a obuv, potřebuje osobní hygienu. ... Téměř každý bezdomovec je nemocný a potřebuje vyšetření, ošetření nebo léčbu. Toto vše, a k tomu nabídku azylového ubytování, musí umět nabídnout společnost bezdomovci dříve, než s ním začne mluvit o změně životního stylu.“ (Hradecká, Hradecký, 1996, 69).

Každá organizace, zabývající se lidmi bez domova, by tyto služby měla poskytovat v celém rozsahu. Služby musí být kompletní, musí být provázané. Organizace by měly nabízet rozsah služeb, aby si každý mohl zvolit to, co v dané chvíli potřebuje a co vlastně hledá či momentálně chce. Někdo se chce jenom ohřát, jiný umýt, někteří chtějí najíst, ošetřit lékařem, přespat několik nocí.

Pokud jedinec projeví zájem o spolupráci, chce svoji situaci změnit, nastupuje sociální pracovník. Jak Hradecká, Hradecký (1996) uvádějí, spousta bezdomovců trpí tzv. „byrofobií“. Mají strach z úřadů, bojí se vyřizování dokladů či vůbec nevědí, jak na to. Velkým problémem těchto lidí je, že nemají doklady. Pracovník by měl tedy nabídnout osobní asistenci při jednání s úřady – vyřízení osobních dokladů (občanský průkaz, duplikát rodného listu), přes získávání výučních a zápočtových listů po obdržení

kartičky pojištěnce. Toto vše je základ pro to, aby se bezdomovec mohl vrátit do původního života, protože bez dokladů nemá šanci na získání zaměstnání, bez kartičky pojišťovny na ošetření.

Pomáhat a podporovat můžeme do určité míry, ale zejména se musíme snažit o zpětnou resocializaci. Resocializace je program opětovného návratu do společnosti, ze které jedinec „vypadl“. Hradecká, Hradecký (1996) uvádí, že základem resocializačního programu je bydlení v azylovém domě, s poskytováním stravování a možností osobní hygieny. Lidé zde bydlící musí mít na tomto programu svůj podíl – jednak prací, úklidem, udržováním budovy v dobrém stavu, tak i finančním příspěvkem na ubytování.

Důraz musí být kladen na přesný denní režim, aby lidé věděli, kdy co mají dělat a aby se jim tato struktura dostala do povědomí. Musí se dbát také na přiměřenou práci, aby lidé získali pracovní návyky a aby si zvykli na to, že nic není zadarmo. „Cílem každého resocializačního programu je, aby dřívější bezdomovec našel smysl života, obnovil rodinné vztahy nebo našel nové partnerství či přátelství, aby získal přiměřené bydlení a měl zdroj příjmů k jeho udržení.“ (Hradecká, Hradecký, 1996, 70 - 71).

Kvalitní resocializace je výsledkem dobré práce organizací poskytujících pomoc, kvalitní práce odborného personálu, samozřejmě za skutečné snahy a přičinění dotyčného jedince. „Konečným cílem spolupráce s klientem bez domova je jeho úplné osamostatnění, odpovědnost za sebe a nezávislost.“ (Matoušek, Kolářková, Kodymová, 2005, 329).

2.2 Sociální služby a jejich členění

Poskytování sociálních služeb v naší společnosti funguje již po staletí. Nejdříve se o chudé, nemocné a staré občany starali charitativní organizace, vznikaly sirotčince a chudobince, až později se o k péči o potřebné zapojil stát.

Práce se sociálně slabými občany i v České republice má hlubokou tradici, sice byla po druhé světové válce její činnost přerušena, avšak po sametové revoluci nastal nárůst, a to co do počtu různých organizací, tak i po šíře poskytovaných služeb. Nutno ovšem říci, že jak velké změny nastaly ve společnosti, stejně tak velké či ještě větší nastaly v sociální oblasti. „Poskytování sociálních služeb klientům je v nově koncipovaném systému české sociální politiky zajišťováno v relativně omezeném rozsahu ve státem

financovaných pobytových zařízení výchovného, opatrovatelského nebo rehabilitačního typu, dále – v nepříliš vyhraněné podobě – obcemi a komunitami, a konečně – dosti spontánně – nevládními organizacemi.“ (Řezníček, 1997, 21). Pokud bych to mohla zjednodušit, dovolila bych si říci, že nikdo příliš nevěděl, jak má dané služby poskytovat, prostě chtěl pomoci, tak pomáhal. Ještě více toto platilo u neziskových organizací, protože tam působilo a ještě zajisté také působí velké množství lidí, kteří práci v sociální oblasti berou jako své životní poslání.

Troufnu si říci, že až zákonem číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách nastal obrovský obrat. Najednou se zařízení, která sociální služby poskytovala, musela „napasovat“ do určitých škatulek, takže když se dnes řekne například služba dům na půli cesty, znalí zákona přesně vědí, co tato služba, a zejména pro koho, poskytuje. V tomto ohledu mi dávají za pravdu i odborníci, mimo jiné Krutilová, Částek, Sembdner (2008, 18): „V ČR nebyla do roku 2007 oblast sociálních služeb řešena koncepčně a komplexně legislativně, a to jak z hlediska financování, odborného vedení, vývoje metod práce s klienty, tak zejména z hlediska potřeby deinstitucionalizace péče o klienty sociálních služeb.“ Ač Standardy nejsou poskytovateli všeobecně dobře přijímány, neboť to pro ně znamená mnoho práce, ať již administrativní, tak i technické, hlavně ale i personální, je nutné říci, že díky nim budeme mít jistotu, že jsou služby určitou nezávislou institucí kontrolovány a můžeme se spolehnout, že jsou služby poskytovány kvalitně a v souladu se zákonem, pravidly a určitými normami.

Odborníkům poskytujícím pomoc přesný koncept uspořádání zajisté zjednoduší práci, neboť nyní přesně vědí, co jaká služba nabízí a proto mohou svým klientům různé služby doporučovat a odkazovat je na ně. Jsou jasně dané hranice, poskytovatelé mají větší jistotu v tom, co mohou a co by měli. Díky již zmíněnému zákony vstoupily v platnost i Standardy kvality sociálních služeb. „Ty jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je definována úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personálního a provozního zabezpečení sociálních služeb a v oblasti vztahů mezi poskytovatelem a osobami (uživateli).“ (Krutilová, Částek, Sembdner, 2008, 30).

„Sociální služby zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.“ (zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, §32). Práci s bezdomovci se zabývají organizace spadající do služeb sociální prevence, jako jsou například noclehárny či azylové domy. Jak již bylo řečeno, je vhodné využívat více služeb pomoci, takže tyto osoby mohou a často by měli využít i služeb sociálního poradenství, jako jsou občanské poradny či manželské a rodinné poradny.

2.2.1 Formy poskytování sociálních služeb

„Sociální služby se poskytují jako služby pobytové, ambulantní nebo terénní.

- Pobytovými službami se rozumí služby spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb.
- Ambulantními službami se rozumí služby, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování.
- Terénními službami se rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí.“ (zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 33).

2.2.2 Zařízení sociálních služeb

Pro poskytování odborných sociálních služeb se dle zákona zřizují tato zařízení sociálních služeb: (Co jsou sociální služby, 2008, 6 - 15)

„Sociální poradenství

- občanské poradny, manželské a rodinné poradny, poradny pro seniory, poradny pro osoby se zdravotním postižením, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí

Služby sociální péče

- centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, odlehčovací služby, osobní asistence, pečovatelská služba, podpora samostatného bydlení, průvodcovské a předčitatelské služby, sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, tísňová péče

Služby sociální prevence

- azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, raná péče, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, sociální rehabilitace, telefonická krizová pomoc, terapeutické komunity, terénní programy, tlumočnické služby“

2.2.3 Služby sociální prevence

„Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“ (Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 53).

Nerada bych někomu křivdila, ale dle mého názoru je možné nejvíce, či neefektivněji, pracovat v zařízeních sociální prevence s uživateli azylových domů, domů na půli cesty, zařízeních pro krizovou pomoc a terapeutických komunitách. Je to z toho důvodu, že se jedná o službu pobytovou. Bezdomovci ve většině případů nemají problémy pouze s absencí bydlení, ale tím, že se do této tíživé situace dostali, zřejmě zkolabovali i jiné součásti jejich života, například rodina, partnerský vztah, neumění hospodaření s penězi, nedodržování pracovních návyků atd. V pobytových zařízeních jsou uživatelé po nějakou dobu ubytováni a je možné s nimi pracovat tedy i na ostatních faktorech jejich nepříznivé sociální situace.

Ambulantní nebo terénní služby neřeší zpravidla situaci komplexně, ale zaměřují se na konkrétní problém – noclehárna – bydlení a hygiena, sociální rehabilitace – zaměstnání a pracovní návyky nebo terénní programy - poradenství, kontakt se sociálním prostředím, motivace ke změně atd.

Proto nejrozšířenější pobytové zařízení, tedy azylový dům, kde mohou osoby bez domova probíhat nějaký čas, blíže popíši. „Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- b) poskytnutí ubytování,
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

(Zákon 108/2006 Sb. o sociálních službách, § 57)

Ráda bych také podotkla, že za osoby bez přístřeší já osobně považuji i matky s dětmi, které využívají služeb azylových domů pro matky s dětmi, tedy zvláštní typ azylových domů patřících také do služeb sociální prevence. Ale pro užší vymezení

skupiny se v této práci nebudu zaměřovat na matky s dětmi, protože jejich situace je kromě absence bydlení specifická i v tom, že se nestarají pouze o sebe, ale i o nezaopatřené dítě, což by mělo být prioritou jejich řešení.

2.3 Organizace poskytující pomoc

Všeobecně sociální služby v České republice poskytují organizace státní i neziskové, mohou mít formu příspěvkové organizace, občanského sdružení, obecně prospěšné společnosti či nadace. Nejinak je tomu i v našem případě, tedy ve službách sociální prevence.

Zde odborné služby nejčastěji poskytují příspěvkové organizace, které jsou zřizované obcí či krajem, nebo neziskové organizace, jejichž nejčastější právní forma je občanské sdružení.

Bohužel je ale smutným faktem, že není zrovna populární starat se o bezdomovce, lidé nechtějí tyto organizace v okolí svých domovů, proto není velká nabídka služeb pro tyto lidi. Město či obec má za povinnost postarat se o své občany, takže pokud to trochu přeženu, dělají to z donucení, z politické iniciativy, protože na veřejnost dobře působí, když místní politik říká, že chce a bude aktivně bojovat s nepřizpůsobivými lidmi, chce je dostat z ulic.

Prim v práci s bezdomovci mají proto zajisté neziskové organizace, nemalá část z nich je křesťansky zaměřená, pomoc lidem v nouzi je jejich posláním. Po celé republice je zřejmě větší organizací než ty, které vyjmenuji níže, ale zaměřím se na oblast, ve které se pohybuji a mám s touto oblastí, s těmito organizacemi, vlastní zkušenosti, tedy na město Brno.

Ani město Brno není výjimkou a služby pro osoby bez přístřeší poskytují: Armáda spásy v ČR, která provozuje nízkoprahové denní centrum, noclehárnu a azylový dům, Diecézní charita Brno – Oblastní charita Brno provozující nízkoprahové denní centrum a azylový dům a příspěvková organizace města Brna, Centrum sociálních služeb, které ve spolupráci s odborem sociální péče, oddělení sociální prevence a pomoci Magistrátu města Brna, provozuje dvě noclehárny a dva azylové domy. Stejně služby, ale zaměřené na mládež nebo mladé dospělé poskytuje Statutární město Brno, odbor sociálních služeb, oddělení sociální rehabilitace. Konkrétně se jedná o dva azylové domy a dva

domy na půli cesty. Jelikož trend do budoucnosti lze předpokládat takový, že lidí bez domova bude stále přibývat, budují se další služby, konkrétně Charita bude mít větší prostory pro azylový dům a Centrum sociálních služeb také zvýší počet lůžek v jednom svém azylovém domě a vznikne Městské středisko krizové sociální pomoci pro osoby v extrémní sociální tísní, kde bude více služeb pohromadě (2. Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2010 – 2013, 2009).

Samozřejmě jsou i jiné služby, kam tyto lidé mohou docházet a své problémy související s životem bez domova řešit, ale nejsou na ně primárně zaměřeny, jejich cílová skupina je širší, například o závislé na alkoholu či drogách. Jedná se například o služby sociálního poradenství, které poskytují A-kluby v ČR, o.p.s., Sdružení podané ruce o.s., Rozkoš bez rizika nebo služby sociální rehabilitace od organizací jako je Lotos o.s. či Nový Prostor, o.s. Kdežto služby sociální prevence jsou zaměřeny přesně a jasně pouze na osoby bez přístřeší, které ač mají své další problémy, nejvíce potřebují vyřešit nejtěživější lidskou potřebu, a to mít kde spát a co jíst. Ostatní lze řešit až po naplnění těchto dvou základních potřeb. (viz zápisy ze setkání pracovní skupiny „Osoby ohrožené sociálním vyloučením“ a následně vzniklý 2. Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2010 – 2013, 2009).

Jak jsem již zmínila výše, do skupiny bezdomovců lze zařadit i matky s dětmi a i jim jsou poskytovány kvalifikované služby. Tento fakt ovšem nemění nic na tom, že v Brně azylové bydlení pro matky s dětmi nebo pro rodiny s dětmi poskytují stejné organizace jako pro jednotlivce, tedy Centrum sociálních služeb, p.o. a Oblastní charita Brno a také uživatelky těchto organizací mohou a měly by využívat širokou síť dalších sociálních služeb, a to jak pro sebe, tak i pro své děti.

2.4 Role sociálního pracovníka

Každá organizace, tedy i výše zmíněné, má za povinnost poskytovat základní sociální poradenství. Tuto povinnost nejčastěji naplňuje sociální pracovník organizace, ten s člověkem projednává potřebné záležitosti, jedná se zájemcem o službu, podepisuje s dotyčným jedincem smlouvu o poskytnutí sociální služby a je zodpovědný za individuální plánování s uživatelem.

Vykonávat profesi sociálního pracovníka je však velmi náročné, nestačí, jako

v minulosti, mít zájem pomáhat druhým, ale je nezbytně nutné mít široké teoretické znalosti, znát právní legislativu a mít samozřejmě i osobností předpoklady, jako je empatie, umění naslouchat, být asertivní atd. “V profesi, která se jeví ve všech ohledech praktickou, se jedná o velmi vážné otázky, týkající se např. odpovědnosti za lidské životy. V praxi se ukazuje, že nekvalifikovaná pomoc může mít tragické důsledky, např. ve formě útlaku klienta, či dokonce hrozící ohrožení jeho života.“ (autorský tým, 2008, 13).

Sociální pracovník se zájemcem o službu vyjednává o tom, co by mu daná služba měla poskytnout, zda je to v možnostech organizace naplnit. Pokud zjistí, že představy zájemce a organizace jsou slučitelné, dohodnou se na formě spolupráce a poskytnuté podpory. Již Řezníček (1997) zmiňuje, že je vhodné s klientem uzavřít dohodu o spolupráci, kde je by mělo být jasně stanoveno, kdo, co a dokdy se pokusí splnit cíl, který si společně stanovili. Dle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách je nyní nutností zařízení, aby s klienty měly stanové individuální plány, což znamená, že si klient za podpory sociálního pracovníka formuluje osobní cíle, stanoví si cíle krátkodobé, čeho by chtěl během poskytované služby dosáhnout, společně si vymezí, co je nutné k naplnění cíle udělat a kdo a případně jak mu s tím může pomoci.

Role sociálního pracovníka může být, a často při práci s bezdomovci bývá, rolí kontrolora majícího nad dotyčným jedincem dohled. Z vlastních zkušeností mohu říci, že velká část klientů sice něco chce změnit, ale myslí si, že nemají dost síly, vůle nebo prostředků k naplnění cíle. Stačí ovšem, když je individuální plán dobře stanoven, tím, že je sepsán, tak má určitou formu závažnosti (co je psáno, je dáno) a klient cítí, že je v podstatě za plnění svého cíle někomu odpovědný. Samozřejmě sobě samému, protože to je jeho cíl, ale do jisté míry i sociálnímu pracovníkovi, protože ten mu byl nápomocen při definování cílů a stanovování opatření k jejich dosažení.

Jak již bylo řečeno, osobní cíle si stanovuje klient sám, ale právě sociální pracovník je v tomto procesu od toho, aby mu pomohl s jejich formulováním a plánováním opatření, ale také proto, aby mu případně dával náměty, co je možné ještě učinit, co by jeho situaci mohlo pomoci atd. Nejpalčivějšími tématy bezdomovců je nalezení vhodného bydlení, zajištění příjmů, tedy hledání zaměstnání, vyřešit právní věci atd. Já osobně jsem se jich ale vždy ptala, jestli třeba nepotřebují ještě pomoci s dluhy, zda někomu nedluží. Troufnu si říci, že většina klientů tyto problémy měla, ale většinu by nenapadlo toto řešit, ač se jedná o velmi závažný problém. Někdy bylo nutné jim vysvětlit, co plyne z toho, když toto téma řešit nebudou. Proto mimo jiné sociální

pracovníci: „Poukazují na důsledky problémového chování a navrhují jiné možnosti, přičemž zároveň upozorňují na možné sankce v případě, že klienti v takovém jednání pokračují. Snad by bylo možné mluvit o funkci druhého já, tj. korektivní reflexi situace klientem.“ (Řezníček, 1997, 29).

Sociální pracovník by měl být tedy tím, kdo s klientem naváže úzký profesionální vztah, neboť ho provází celou službou, od jeho přijetí po ukončení. Měl by se snažit dotyčného dobře poznat, přemýšlet o tom, jak mu pomoci, co je v jeho schopnostech. Na tuto funkci jsou kladeny velké nároky, sociální pracovník musí mít vzdělání stanovené zákonem 108/2006 Sb. o sociálních službách, nemůže se jím stát kdokoliv. Bohužel musím ale konstatovat, že tato profese stále není příliš uznávaná, veřejnost často vidí v sociálních pracovnících ty, které odebírají děti z rodin. Ač musí sociální pracovník splňovat předepsané vzdělání, není tato funkce dostatečně finančně ohodnocena, s přihlédnutím k faktu, že se jedná o vysokoškolsky vzdělané osoby, či osoby s vyšším odborným vzděláním.

3. DLUHY A ZADLUŽENOST

V této práci se nebudu zabývat primárními potřebami bezdomovců, jako je mít kde spát, co jíst a pít a kde se umýt, ale problémem dluhů a jejich splácení, což často znesnadňuje jejich návrat do většinové společnosti.

Už v době, kdy jsem s lidmi bez přístřeší začala pracovat, bylo téma dluhů rozsáhlé, nicméně si myslím, že se jím laická veřejnost nezabývala tak, jak je tomu nyní. Postupem času jsem neustále vnímala, že toto téma vyplývá na povrch u lidí všech společenských vrstev, objevují se články o oddlužení, vnikl nový zákon o osobním bankrotu atd., což není náhoda, očividně tento problém graduje.

O tom, že tento problém nás začíná pohlcovat, svědčí i fakt, že vznikají různé instituce a poradny, které se snaží, alespoň preventivně působit proti nerozvážnému zadlužování nebo poradenstvím, jak z tohoto problému najít cestu ven. A jak vidno, i na vládní úrovni si tento problém uvědomují: „Poradenskou pomoc dlužníkům poskytuje již od prosince 2007 Asociace občanských poraden (AOP) v rámci projektu Finanční gramotností proti dluhové pasti, jehož partnerem je také ministerstvo spravedlnosti.“ ... Cílem projektu je poskytnout dluhové poradenství (nejčastěji klienti potřebují pomoc jak postupovat při oddlužení, pomoci při komunikaci s věřitelem, zastoupení apod.), zlepšit finanční gramotnost obyvatel ČR, informovat o nekalých praktikách některých poskytovatelů půjček a seznámit je i s dalšími riziky, která by mohla způsobit jejich pád do dluhové pasti.“ (Steinerová, 2008).

Také Mášová, Olbrichová (2008) se v odborném týdeníku Ekonom, který se mimo jinými tématy zabývá finanční krizí, zamýšlejí nad půjčkami a následnými dluhy a uvádí, že se problémy s nesplácením závazků v České republice objevují častěji, než tomu bylo v minulosti, minimálně každý desátý dospělý Čech je evidován jako dlužník.

Stále častěji také čteme nebo slyšíme o nařízených soudních exekucích, což je v podstatě v naší společnosti také novinka, neboť soudní exekutoři svoji činnost v ČR praktikují od roku 2001. „Za loňský rok bylo v Česku nově nařízeno 427 800 soudních exekucí, což je meziročně o téměř čtyřicet procent víc. ... Navíc loni poprvé se výraznou příčinou nárůstu nově nařízených exekucí staly nesplácené úvěry u bankovních i nebankovních finančních institucí.“ (Mášová, Olbrichová, 2008, 30).

V této době, ve které denně slyšíme o finanční krizi, o tom, jak stoupá nezaměstnanost, a podniky krachují, se nebojím říci, že zdaleka nejsme na vrcholu

problému zadluženosti, obávám se, že bude hůř a toto téma se klidně může stát jednou z priorit společnosti.

3.1 Vymezení pojmu

„Dluh označuje to, co je někdo někomu povinen vyrovnat. Je to předmět vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, který zahrnuje nárok věřitele a povinnost dlužníka, aby dluh vyrovnal. Z hlediska věřitele se tento vztah označuje jako pohledávka: to znamená, že pohledávka je právo věřitele požadovat od dlužníka vyrovnání dluhu, tedy takzvané plnění. ... Dluh je dnes obvykle peněžní a vzniká půjčkou (úvěrem), nákupem s odloženou platbou, opožděním platby a podobně. Dlužník tak získává prostředky nebo komodity, které splatí až později, většinou však za půjčené prostředky platí navíc úrok.“ (www.wikipedia.org).

Dluh je závazek vůči někomu, buď jiné fyzické osobě, nebo osobě právnické, nějaké společnosti či instituci, a ten, kdo dluží, je považován za dlužníka. Na dluh většinou musíme myslet, neboť víme, že to, co jsme si pořídili, sice je naše, ale někdo nám „pomohl“, abychom si danou věc mohli poříditi a my mu tuto „pomoc“ musíme vrátit a ještě přidat „poděkování“, neboli úrok.

Troufnu si říci, že snad každý z nás si alespoň jednou v životě půjčil peníze. Nemluvím o velkých částkách, ale třeba když jsme zapomněli peněženku, tak jsme si půjčili na lístek na tramvaj nebo na pivo. Pokud mladý člověk chce v dnešní době samostatně bydlet nebo založit s partnerem rodinu, je většinou nutností vzít si úvěr na bydlení. Tyto dluhy jsou pochopitelné, neboť bez nich nelze bydlet. Už méně pochopitelné jsou dluhy, které člověk sjedná proto, aby měl určitý předmět nebo potěšení, ač na něho momentálně nemá. Týká se to třeba nákupu vánočních dárků, půjček na dovolenou atd. Někteří lidé ale také chtějí mít věci hned, nechtějí čekat, až si na ně našetří, takže si často na dluh pořídí hlavně auto, elektroniku, nábytek nebo finanční prostředky na jiné zboží či zážitky.

Jak jsem se již zmínila, snad každý z nás si již někdy půjčil peníze, někdo to ovšem dělá častěji než jiný. „Jak vypadá typický dlužník? Podle statistik je to muž mezi čtyřiceti a padesáti lety se středoškolským vzděláním. Bere něco mezi patnácti až pětadvaceti tisíci měsíčně. Vezme si běžný spotřebitelský úvěr v řádu několika

desetitísíců. Pak se dostane do drobných problémů, díky nimž dočasně nemůže splácet. A tak si vezme další úvěr, aby pokryl splátky. Po čase se dostane do bludného kruhu. Nakonec má šest až deset úvěrů a dluhy mezi třemi až šesti sty tisíci korun.“ (Jandová, 2008, 9).

S potěšením by se dalo konstatovat, že bezdomovci nespádají do škatulky „typický dlužník“. Ano, jsou netypičtí. Možná i bohužel, protože většinou mají příjem pod deset tisíc, často jen sociální dávky či důchody, nižší vzdělání než středoškolské. V globálu jde ale najít i pozitiva, výše jejich celkových dluhů je většinou nižší.

3.2 Formy vzniku dluhů

Stejně jako samotný problém bezdomovství, tak i jeden jeho, a nejen jeho, dílčí problém, a to zadluženost, může mít a má různé příčiny vzniku, potažmo ale i specifické formy, protože ač každý dluh s sebou nese nutnost splácet, určité formy souvisí ještě s mnoha jinými, dalšími problémy.

V podstatě všechny formy se mohou týkat širokého spektra osob, ne jenom bezdomovců, ale na některé formy jsou lidé v nouzi, v akutní krizi, náchylnější, snadněji podlehnou svodům nebo jejich životní styl se liší od norem většinové společnosti.

Určitě by se dalo vymezit více forem a vzniku dluhů, já jsem si definovala těchto pět, neboť minimálně čtyřmi jsem se téměř denně u svých klientů potýkala, ten pátý je specifický pro minoritní část populace, nicméně neméně závažný. Konkrétně se jedná o přijetí zboží na splátky a sjednání neúčelových nebankovních a bankovních půjček, tyto dvě formy jsou rozšířenější napříč naší společností, dále dluhy vzniklé neplacením veřejného zdravotního pojištění a stání se obětí tzn. „bílého koně“ a v neposlední řadě lichva, která se převážně týká romského etnika.

3.2.1 Zboží na splátky

Jak jsem se již zmínila, dovolím si říci, že tato forma půjček, potažmo následně dluhů, v České republice není dlouze zakotvena, přesto se během pár let fungování dostala do širokého povědomí.

„V počátcích se o tento sektor dělily dokonce jen společnosti dvě – Home Credit a Cetelem. V roce 2004 se k nim přidal silný konkurent GE Money Multiservis, což nastartovalo i zájem dalších finančních skupin o tuto oblast. ... Nicméně v obchodech se lze v současnosti setkat i s programy firmy Beneficial Finance CZ, která je součástí velké finanční skupiny HSBC, či společnosti Essox.“ (www.finance.cz).

Tato forma půjček spočívá v tom, že jde člověk do obchodu, například s elektronikou, kde se mu zalíbí nová plazmová televize, jelikož u sebe nemá v hotovosti ani na bankovní kartě dvacet tisíc, rozhodne se, že tuto televizi teď hned musí mít, proto s obchodem dojedná, že ji bude splácet postupně, vezme si ji na splátky, v podstatě požádá o poskytnutí úvěru. Tato možnost je téměř ve všech obchodech s dražším zbožím, lákají na to reklamy v televizi, tak i reklamní letáky ve schránkách. Za možností vzít si zboží na splátky nestojí přímo dotyčný obchod, ale splátkový (úvěrový) program jedné z výše jmenovaných společností. Někteří klienti si tento dluh sebou nesou z dřívější doby, kdy například žili v rodině nebo partnerském svazku. V případech již nynějších bezdomovců se nejedná o nákup televizoru nebo lednice, ale nejvíce mobilních telefonů.

Někteří tito jedinci si nedokážou spočítat, že je nákup zboží na splátky pro ně nevýhodný, že dané společnosti zaplatí o úroky více, než kdyby si na zboží našetřili. Co mě ovšem překvapuje, že obchodníci jsou velmi nedůslední při uzavírání těchto smluv a nedodržují stanovená pravidla. Proto, abyste si mohli vzít zboží na splátky, potřebuje splnit následující: „Minimální podmínky: občanství České republiky; trvalé bydliště v ČR; minimální věk 18 let; ověření trvalého zdroje příjmu (pracovní poměr, podnikatelský příjem, důchod); občanský průkaz a druhý doklad totožnosti (cestovní pas, řidičský průkaz, bankovní karta, zbrojní průkaz nebo evropský průkaz pojištěnce); minimální akontace (10 %); minimální částka (3 000 Kč).“ (www.finance.cz). Jedná se o minimální podmínky, každá společnost může vyžadovat i jiné doklady.

Nicméně již z tohoto hrubého výčtu je patrné, že ne všichni bezdomovci jsou schopni toto dodržet. Pominula bych fakt, že většinou nebudou mít druhý doklad totožnosti a v mnoha případech jsou rádi, že mají občanský průkaz, ovšem zarážející je, že nikterak neověřují zdroj příjmu. Setkala jsem se s tím, že nejeden klient, s vidinou vysněného zboží, uvedl jako druh příjmu mzdu, uvedl fiktivní název firmy a její adresu a převzetí zboží s možností splátek mu bylo umožněno.

Tito klienti se dopustili trestného činu úvěrového podvodu. „Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace uvede nepravdivé

nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.“ (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 250b). Nechci svalovat vinu na druhé, což je mimochodem častým atributem bezdomovců, ale neodpustím si říci, že kdyby prodejci plnili své povinnosti, nemuselo by k tomuto dojít, nedošlo by k trestnému činu a tito lidé by měli o problém méně.

Shrnou-li to, člověk si jde „zakoupit“, lépe řečeno odnést určité zboží, to mu je vydáno bez toho, aby za něho vydal peníze, jak je v běžné, ale s dotyčným je sepsána smlouva, kde se obchod zavazuje předat jedinci zboží a ten se na oplátku zavazuje platit předem stanovené měsíční splátky, čímž by mělo dojít k úplnému zaplacení zboží.

3.2.2 Neúčelové nebankovní půjčky bez potvrzení příjmů

Možnost sjednání neúčelové půjčky (úvěru), ať již bankovní či nebankovní, úzce souvisí s převzetím zboží na splátky, ovšem je zde odlišnost v tom, že pokud se jedná o nižší částky peněz, tyto instituce nevyžadují doložení potvrzení příjmů, což je sice výhodné pro nezaměstnané, jak sami uvádějí, ale je to pro ně i jistá cesta do prohlubování jejich problému.

„V naprosté většině případů tyto půjčky poskytují nebankovní organizace. Je to dáno především tím, že banky chtějí přesně definované záruky. Touto zárukou u půjček bývá především plat, movité věci a nemovité věci. ... Mezi nejznámější organizace umožňující půjčky bez potvrzení o příjmu patří Cetelem, Home Credit, Cofidis, Provident Financial a Essox.“ (www.pujckybezprijmu.cz).

Jak článek na výše zmíněných internetových stránkách uvádí, pro poskytující organizaci je vydání, půjčení peněz velkým rizikem (proto do tohoto rizika příliš nevstupují banky, ač i ony pár produkt nabízejí), toto riziko si ovšem kompenzují vyšší úrokové míry, která je velká, pohybuje se až v několika desítkách procent. Pro odběratele půjčku je tedy velmi nevýhodná, ač je hojně využívaná. Svoji roli hraje i rychlost vybavení půjčky, lze ji sjednat i po telefonu a peníze lze využít na cokoli.

Jelikož se jedná o rychlé získání peněz bez zbytečného dokládání různých dokumentů, jsou tyto produkty ze strany bezdomovců bohužel hojně využívány. Často i na úhradu již vzniklých dluhů, které musí bezprostředně uhradit, takže dluh splácí dluhem a dostávají se do začarovaného kruhu.

Co se týče splácení tohoto typu půjčky, jde víceméně o to, že již při podpisu

smlouvy s danou institucí je sjednán splátkový kalendář, tedy je stanoveno, kdy a v jaké výši bude dlužník dluh splácet. Nejčastěji se jedná o měsíční splátky, je stanoveno datum, do kdy má být platba uhrazena.

3.2.3 Veřejné zdravotní pojištění

Občan České republiky žijící v ČR je povinen hradit veřejné zdravotní pojištění, z čehož je následně hrazena zdravotní péče a vše s ní související jak jemu, tak i jiným občanům ČR v rámci celospolečenské solidarity.

Pokud vykonáváme zaměstnání na základě pracovního smlouvy nebo dohody o pracovní činnosti, je povinností zaměstnavatele odvádět za nás zdravotní pojištění. Z vyměřovacího základu zaměstnanec prostřednictvím zaměstnavatele odvádí na veřejné zdravotní pojištění 4,5 % z vyměřovacího základu, sám zaměstnavatel odvádí ještě dalších 9 %. (www.podnikatel.cz).

Další možností je, že si za sebe pojištění můžeme platit sami, jedná se zejména o osoby samostatně výdělečně činné. A za určitou část populace hradí pojištění stát. Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a změně a doplnění některých souv. zákonů, § 7 přesně vymezuje, za koho je stát plátcem pojistného. Jedná se mimo jiné o nezaopatřené děti, poživatele důchodu, příjemce rodičovského příspěvku, ženy pobírající peněžitou pomoc v mateřství (jsou na mateřské dovolené), uchazeče o zaměstnání a osoby pobírající dávku pomoci v hmotné nouzi – nutnost evidence na úřadu práce, osoby ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody a další, kteří se ovšem již ne přímo týkají problému bezdomovství.

Ovšem jsou i tací, kteří do těchto skupin nespádají, ač nejsou ani výdělečně činní. Konkrétně jde o nezaměstnané občany, kteří nejsou evidovaní na úřadu práce. A ne vždy proto, že by nechtěli, ale často ani nemohou, neboť byli například sankčně vyřazeni pro nesoučinnost atd. Ano, je to kvůli jejich nezodpovědnému přístupu k životu, proto si taky ne vždy uvědomují, že tím, že nepracují a nejsou na úřadu práce vedení, jim vznikají dluhy. Často to jsou lidé s nižším vzděláním či omezenými rozumovými schopnostmi, někdy také nemají přístup k informacím, takže se o tyto povinnosti nezajímají.

A pokud informace mají, je jasné, že tito lidé nemají tolik peněz, aby byli schopni dostát povinnosti, aby si sami odváděli zálohy na zdravotní pojištění. V současné době je výše pojistného za kalendářní měsíc určená v minimální výši na 1080,- Kč za měsíc.

(www.podnikatel.cz).

V případě bezdomovců se stává i několikrát za život, že jedinec neodvádí pojištění. Za neuhrazené pojištění pojišťovna účtuje ještě vysoké penále, které často přesáhne dlužnou částku, takže dluh se vyšplhá k desetitisícovým položkám.

3.2.4 „Bílý kůň“

„Jako bílý kůň se slangově označuje osoba, která je nastrčená k páčání trestné činnosti, aby zakryla skutečného pachatele nebo osobu, která má z této činnosti prospěch. Bílý kůň pak v daném případě figuruje jako pachatel i poškozený. K roli bílého koně bývá osoba často donucena vydíráním, může se ale také jednat o naivní nebo nevzdělanou osobu, která ani nemusí tušit, že se dopouští trestné činnosti.“
(www.wikipedia.org).

Pokud člověk svolí a vědomě se stane bílým koněm, tedy ne z důvodu své nevědomosti, svědčí to jednoznačně o tom, že je ve velké finanční tísní, nebo nutně nyní potřebuje peníze, často je tato potřeba vyvolaná závislostí. Jedince, ze kterého chtějí udělat bílého koně, si tyto osoby dobře vytipují, a to často v různých hernách, hospodách nebo zařízeních, kde se kumulují osoby sociálně slabé, osoby v krizi. Vytypovaného jedince zkontaktují s tím, že mu poskytnou okamžitě část peněz, pokud půjde s nimi do prodejny, kde poskytne své iniciály a vše stvrdí s podpisem. Dotyčné osoby si převezmou zboží, a buď dají vytypovanému jedinci několik stokorun, nebo tisíc korun. Dočasná spokojenost je na obou stranách.

Bohužel netrvá dlouho, ale pouze do doby, kdy jedinec, který se stal bílým koněm, obdrží upomínku za nehrzení dohodnutých splátek, které jsou ve výši, kterou on není schopen uhradit. Zboží, které je odebíráno, není laciné, jde o věci většího charakteru, jako je plasmový televizor, domácí kino, počítač atd.

Tento trestný čin se pravděpodobně hodně rozmáhá, hlavně co se týče osob v akutní finanční tísní. I policie ČR si je vědoma obrovského problému, proto vydává informační letáky s názvem: „Nestaň se bílým koněm!!!“ V tomto materiálu varuje jedince před uzavíráním smluv, objasňuje jim, že pokud uvedou nepravdivé údaje, dopouštějí se trestného činu úvěrového podvodu. Dostávají se do situace, kterou jsem již popsala výše v podkapitole Zboží na splátky, akorát s tou výjimkou, že oni si zboží neužili, často ho ani neviděli.

3.2.5 Lichva

„Lichva neboli úžera (pravděpodobně z lat. usuria) je obecně závazek nepřiměřený k zisku závazkem získaným. Nejčastějším příkladem jsou půjčky s velkými nebo dokonce obrovskými úroky, třeba i 100 % za každý den.“ (www.wikipedia.org).

Lichva je nicméně v dnešním pojetí spojována převážně se sociálně slabšími jedinci romského etnika a jen málokomu jinému se stalo, že by se stal obětí lichváře, ač to občas kdokoliv z nás řekne, neboť nám mohou úroky připadat vysoké.

Pojem lichvy je ale téměř starý jako peníze samy. „Dějiny peněz by mohly být dějinami lichvy a naopak. Mění se jen letopočty a platidla. Podstata zůstává stejná. Mimochodem jeden z prvních úřadů zřízených za první Československé republiky byl Úřad pro potírání lichvy.“ (Zeman, 2006).

A i v současnosti je pojem lichvy obsažen v zákoně, a to konkrétně v trestním zákoně, neboť lichva je trestným činem. Konkrétně je v trestním zákoně definována takto: „Kdo zneužívá něčí tísně, nezkušenosti nebo rozumové slabosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem. Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch.“ (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, § 253).

Jelikož se jedná o jasně definovaný trestný čin, může se poškozený, oběť tohoto zločinu bránit a vše ohlásit na příslušné orgány, ale jak i Sekot (2009) uvádí, oběti tohoto činu se bojí o zdraví své i své rodiny, toho, aby se nestali oběťmi dalších trestných činů

Jak již ale bylo zmíněno, tento problém se v současné době týká převážně Romů, ti, jak známo, žijí v širokých rodinných vztazích a často jsou lichvářovi vděční za jeho pomoc, ač to v důsledku rozhodně pomoc není. Ale vědí, že až budou potřebovat peníze, mají za kým jít, proto lichváře nenahlásí na policii a pachateli této trestné činnosti nic nebrání v tom pokračovat. A začarovaný kruh stále trvá.

Doufat můžeme v pomoc mezirezortní komise pro záležitosti romské komunity a dalších orgánů a institucí, které by se na tento rozsáhlý problém romské komunity měly

zaměřit a využívat pomoci terénních pracovníků, romských asistentů a speciálních poradců (Sekot, 2009).

Samozřejmě je více možností, jak se člověk může zadlužit, například neuhrazení pokut dopravnímu podniku nebo polici, vyměření peněžitého trestu soudem, neuhrazení poplatků za svoz komunálního odpadu, neuhrazení poplatku za umístění na záchytné stanici, půjčování si peněz na hazard nebo závislost a mnoho dalších případů. Viz výše jsem se snažila udělat pouze náčrt nejrozšířenějších možností vzniku dluhů v této komunitě.

Nutno také podotknout, že výše jsou zmíněné dluhy, které v převážné většině vznikají již v době, kdy je jedinec bezdomovcem, ač třeba ve formě potencionálního bezdomovství. Nicméně jsou i dluhy, které mohou z jedince právě bezdomovce udělat, a to se týká dluhů větších, například dluhů z podnikání, úhrad škod způsobených autohavárií nebo jinou nehodou a mnoho jiných, kterými se zde ale nebudu zabývat, protože v této práci jde o „podchycení“ těch, které se vyskytují nejčastěji, a může s nimi sociální pracovník pomoci. Pokud by se jednalo o soudní spory ohledně ublížení na zdraví či majetku, dluhy z podnikání atd., je nutné o pomoc požádat kvalifikovaného právníka.

3.3 Obecné formy úhrady dluhů

Nutno říci, že zadlužit se může každý, a to poměrně rychle a snadno. Snad každý z nás někdy někomu něco dlužil, ač už se jednalo o finanční částku nebo službu. Ale většina z nás byla určitě schopna svému závazku dostát a splnit ho. Jsou ovšem mezi námi i tací, kteří toho schopni nebyli.

Důvodů může být určitě mnoho, k těm objektivním můžeme řadit ztrátu příjmů kvůli nezaměstnanosti nebo dlouhodobé nemoci, zvýšené náklady na rodinný život – nemocné děti nebo partner, smrt nebo odchod partnera, který se na finančním chodu domácnosti podílel atd. Je ovšem nutné zdůraznit, že dluhy vznikají i z lidské nerozvážnosti, z nedostatku informovanosti o možných důsledcích, kvůli životnímu stylu, který s sebou nese zodpovědnost a přemýšlení nad budoucností atd.

Ano, zadlužit se je snadné. Ale jak tedy řešit situaci, kdy nejsme schopni dostát svých závazků nebo převzít zodpovědnost za nezodpovědné chování v minulosti? Možností není mnoho, tím spíše, že některé nejsou jenom v našich rukách, ale závisí i na třetích osobách, které nejsme schopni ovlivnit, jako jsou naši věřitelé a případně i soudní exekutoři. A i když určité možnosti jsou, ne vždycky na ně musí věřitel přistoupit, nebo se jedná o způsob, který je velmi složitý a dlouhodobý.

Nicméně se pokusím níže uvést, jaké nejčastější možnosti oddlužení jsou, a to z pohledu dlužníka. Níže budou uvedeny možnosti, při kterých je namístě dialog s věřitelem či jinou pověřenou osobou a často může právě záležet na aktivitě dlužníka, jakým směrem se bude jeho problém uhybat.

3.3.1 Splátkový kalendář

Nejčastějším způsobem, jak se po určité době zbavit dluhů, je sepsání splátkového kalendáře s věřitelem, kde dlužník uzná svůj dluh, zaváže se, že v přesném časovém horizontu, pravidelně, uhradí určenou část z dluhu, který se mu bude postupně snižovat, až dojde k postupnému uhrazení dlužné částky, viz příloha č. 1, Dohoda o uznání dluhu a splátkový kalendář.

„Mnoho lidí nemá vůbec žádný přehled o tom, kolik dluží, kolik mají měsíčně platit, velká část ani neotvírá došlou korespondenci. Někdy bývá i v zájmu věřitelů, aby klientovi z takové situace pomohli. Existují totiž postupy, jak vyjít dlužníkovi vstříc. Jedním z nich je dobře rozvržený splátkový kalendář, tedy tzv. individuální splátkový kalendář.“ (www.rpujcky.cz).

O tom, co jsou to splátky, bylo pojednáno již v podkapitolách 3.2.1 Zboží na splátky a 3.2.2 Neúčelové nebankovní půjčky bez potvrzení příjmu, protože zde se také jednalo o stanovení splátkového kalendáře. Rozdíl je akorát v tom, že člověk už do podmínky hrazení dluhu (půjčky) na splátky šel s tím vědomím, věděl, respektive měl vědět, co to znamená atd. Ač funkce splátkového kalendáře, který byl stanoven již při podpisu smlouvy, se od toho, který je stanoven až následně, neliší, je rozdíl právě v tom vědomí a vstupu do takové vztahu a také v tom, že pokud se jedná o stanovení splátkového kalendáře až poté, je zřejmé, že dlužník má problémy s uhrazením a věřitele v podstatě žádá o nadstandard, který on nabídnout může, ale nemusí.

Obecně se ale dlužníkům radí, a to jak v občanských poradnách, tak tyto rady poskytují i sami věřitelé, že pokud budou mít problémy se splácením, nemají se

schovávat, ale zkusit se s věřitelem domluvit, třeba právě na splátkách. Je totiž vidět, že dlužník má zájem svůj problém řešit, že se nevyhýbá svým povinnostem, ale z určitých důvodů nemůže svým závazkům dostát tak, jak se dříve dohodli. Jak jsem již zmínila, tento postup, aby se dlužník na věřitele v případě problému sám obrátil, radí i sami věřitelé, protože vědí, že pokud vyjdou dlužníkovi vstříc, často získají, ač třeba v se zpožděním, svoji pohledávku zpět.

Pokud této prosbě nevyhoví, může se stát, že pohledávku budou muset vymáhat soudně, což je bude na začátku sporu stát další peníze a delší čas, než bude vše vyřešeno a v konečném důsledku může dojít stejně k tomu, že dlužník nebude mít na úhradu celé částky peníze, soud nařídí exekuci, která v tom lepším případě bude řešena strháváním částek z příjmu, takže v podstatě také půjde o postupné splátky.

3.3.2 Osobní bankrot neboli oddlužení

Možnost oddlužení, neboli vyhlášení osobního bankrotu, je nová forma řešení, jak se vypořádat se svými dluhy. Tato možnost je zakotvena v české legislativě relativně krátce, účinnost zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolventní zákon) nabyl 1. ledna 2008. Proto bude určitě vhodné na začátek vymežit jeho některé základní pojmy.

Výše uvedený zákon uvádí, že v úpadku je dlužník, který má více věřitelů, peněžité závazky delší než 30 dnů po jejich lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen svými zdroji plnit. A mezi způsoby řešení úpadku v insolventním řízení patří mimo jiné i oddlužení, které lze provést buď zpeněžením majetkové podstaty dlužníka, nebo jeho plněním stanoveného splátkového kalendáře. „To znamená, že dlužník musí mít při podání návrhu na povolení oddlužení jak majetek, tak i příjmy, ze kterých by byl schopen oddlužení splnit. Jiný výklad těchto ustanovení insolventního zákona by popíral právo věřitele svobodně se rozhodnout, který ze způsobu oddlužení zvolí.“ (Pachl, 2008).

Jak dále tyto internetové stránky uvádějí, i v případě, že dlužník nemá majetek, který by mohl být zpeněžen, lze o oddlužení žádat, ale je nutné, aby dlužník získal od všech věřitelů souhlas s řešením oddlužení formou splátkového kalendáře.

Jak se lze dočíst ve výše uvedeném zákoně, tak i v různých článkách na internetových stránkách www.penize.cz, které se problematikou oddlužení, neboli lidově řečeno vyhlášením osobního bankrotu, také zabývají, není tento proces jednoduchý a ne všichni

dlužníci na něho dosáhnou. „Pokud soud schválí oddlužení formou splátkového kalendáře, uloží dlužníkovi, aby po dobu pěti let posílal věřitelů splátky vždy k prvnímu dni v měsíci. ... Aby soud schválil oddlužení, musí být splněna podmínka, že pohledávka všech věřitelů bude uspokojena minimálně ze 30 procent. ... Splátkový kalendář má ještě jednu podmínku, dlužník musí pracovat, aby měl dostatečný pravidelný příjem, z něhož může úvěr hradit. Nezaměstnaným soud splátkový kalendář nepovolí.“ (Osvaag, 2007). A o tom, že další významnou překážkou pro dlužníka může být i to, že soud může nařídit dlužníkovi složit zálohu na insolvenční řízení, která může být ve výši až 50 tisíc korun, se myslím, není důvod se podrobněji zmiňovat.

3.3.3 Exekuce

„Od roku 2001 mají věřitelé (banky, splátkové společnosti a další) v rukou poměrně silný nástroj na vymáhání nedobytných pohledávek - exekuci. Do té doby se o půjčené peníze museli složitě soudit, a pokud dlužník z jakéhokoli důvodu přestal splácet, měl větší problém věřitel. Až exekuce umožnila rychlejší a efektivnější vymáhání nesplácených dluhů.“ (Zámečník, 2008).

Ač je toto slovo s postupem doby čím dál užívanější, i tak bude nejlepší vymezit si jeho přesný význam. „Exekuce je forma legálního převzetí cizího majetku z důvodů nesplácení úvěru či jiné formy finanční pomoci, která byla věřitelem dlužníkovi poskytnuta. Jedná se o extrémní formu vymáhání dluhů, kdy je proti vůli majitele zabavován hmotný i nehmotný majetek, který se používá pro splácení dluhu.“ (www.wikipedia.org).

Dle zákona č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) exekuci provádějí kvalifikovaní soudní exekutoři, kteří jsou do své funkce jmenováni ministrem spravedlnosti na návrh Exekutorské komory České republiky. Je jich omezený počet, veřejně dostupný na různých internetových stránkách. Soudní exekutoři mají zákonem stanovené pravomoce, které pro něho vyplývají právě z výkonu jeho funkce. Exekutora pověří výkonem soud, který nařídí provedení exekuce. „Exekuci lze nařídit jen na návrh věřitele, z tzv. exekučního titulu. Prakticky řečeno, nesplnil-li dlužník to, co mu soud nebo jiný orgán nařizoval, můžete soudu nebo soudnímu exekutorovi podat návrh k vydání exekučního rozhodnutí.“ (Aschenbrennerová, 2004).

V příloze č. 2 je Exekuční příkaz, který se zabývá provedením exekuce jedním z možných způsobů. Konkrétně „exekuci ukládající zaplacení peněžité částky lze

provést:

- a) srážkami ze mzdy a jiných příjmů,
- b) příkázáním pohledávky,
- c) prodejem movitých věcí a nemovitostí,
- d) prodejem podniku.“

(zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

„Způsob provedení exekuce záleží na exekutorovi, dlužník to nemůže nijak ovlivnit. Oprávněného, tedy věřitele, naopak exekutor může vyzvat, aby způsob provedení navrhl. Jako dlužník též budete hradit náklady exekuce. Jedná se o odměnu exekutora ve výši 10 až 15 % z vymáhané částky, náhradu nákladů oprávněného (zejména zálohy exekutorovi), poštovní a jiné hotové výdaje a náhradu za ztrátu času.“
(Aschenbrennerová, 2004).

3.4 Formy úhrady dluhů z pohledu dlužníka

V minulé podkapitole jsem uvedla obecné informace, tři způsoby, kterými se nejčastěji řeší dluhy, v této podkapitole stáhnu tyto způsoby na bezdomovce, kteří jsou pro svůj životní osud, styl či osobnostní zvláštnosti specifičtí i v této oblasti.

3.4.1. Ad 3.3.1 – splátkový kalendář

Nejčastějším způsobem, jak se snaží bezdomovci řešit své dluhy, je bezesporu snaha o povolení splátkového kalendáře. Sami bezdomovci jsou, jak jsem již zmínila, často s nižším vzděláním, nemají přístup k moderní technice, jako je PC, neumějí s ním pracovat, v této oblasti jsou, troufnu si říci, poměrně negramotní. Samozřejmě nejde jenom o počítač, ale i o formu, o správné náležitosti splátkového kalendáře. Právě zde nastupuje, mimo jiné, i pomoc sociálního pracovníka.

Nemusí to být pravidlem, ale zadlužení lidi se svými dluhy příliš nechlubí, nejinak tomu je i u bezdomovců. Aby sociálnímu pracovníkovi toto svěřili, musí mít k němu důvěru a samozřejmě musí chtít tuto situaci sami řešit. Ze své praxe vím, že jsem to byla často i já, kdo se během pohovoru u individuálního plánu klienta ptal, co by chtěl řešit, s čím mu mohu pomoci a když příliš nevěděl, zeptala jsem se ho, zda ho například

netrápí dluhy.

Sociální pracovník může pomoci stanovit klientovi správnou formu splátkového kalendáře, může mu najít kontakty, kam žádost poslat, samozřejmě za přítomnosti klienta, pokud neumí a nemá přístup k PC, mu za jeho přičinění může pomoci kalendář sepsat, vylíčit všechny důvody neplacení atd. Také by mu měl pomoci formulovat, jak velkou částku může měsíčně splácet, neboť se stává, že někteří se drží příliš při zemi a nejraději by spláceli několik let, snad i desetiletí, jiní naopak jsou nerozvášní, neumí hospodařit a troufají si na zbytečně velké částky, aniž by si uvědomili, že musí platit nájem, stravu atd.

Záleží samozřejmě na dané instituci, zda žádosti vyhoví a splátkový kalendář povolí v takovém rozsahu, který dotyčný klient sám navrhl, či ho pozmění, hlavně se co se týče výše sumy, tedy ji zvýší. Mám osobní zkušenosti s oběma variantami, níže, ve čtvrté kapitole popíši, jaká praxe panovala ještě před několika málo lety a jaký je výhled do budoucnosti.

3.4.2 Ad 3.3.2 – osobní bankrot neboli oddlužení

Jak již bylo výše popsáno, možnost vyhlášení na svou osobu osobního bankrotu je nová forma, jak se vypořádat s dluhy. Ač se tato možnost pomalu zavádí do praxe a zákon byl velmi očekávaný, troufnu si říci, že s ním zatím mají zkušenosti jiní lidé, než samotní bezdomovci. Důvodů je, myslím, několik.

Proces oddlužení je omezený pro určité skupiny lidí, někteří, jak již bylo naznačeno výše, ho nemohou využít. Týká se to nezaměstnaných, těch, co mají pouze jednoho věřitele, nemají finance na zálohu na insolvenční řízení (pokud soud požaduje) nebo nemají majetek (věřitelé nepřistoupí pouze na stanovení splátkového kalendáře). Toto jsou určité formální a materiální důvody, které brání jedinci tento zákon aplikovat do praxe.

Dalším důvodem, a při práci s bezdomovci zásadním, je míra jejich spolupráce a životní styl. Jak již bylo řečeno, proces oddlužení je velmi zdlouhavý a poměrně náročný, jak časově, tak i co se vyřizování formálních dokumentů a podávání žádostí týče. A u bezdomovců bohužel často platí, že jsou nestálí v místech svého pobytu, někteří vyznávají svobodnější životní styl, takže například přes zimu využívají služeb azylových zařízení, jaro a léto ale tráví v přírodě, jiní mají zase třeba problémy s alkoholem, gamblerským, neplacením poplatků za ubytování atd., takže musí, ač

někdy nedobrovolně, pomáhající zařízení opustit a ne vždy, nebo ne v blízké době, se do něho opět navrací.

Nechci žádné kolegyni, sociální pracovníci, křivdit, ale dokážu si představit situaci, že i kdyby daný klient splňoval podmínky a byl vhodným adeptem na oddlužení, zda by se s ním do takového složitého úkonu pouštěla. Pobyt v azylovém zařízení je časově omezen, klienti odcházejí i ještě dříve, než se jim podaří situaci začít vhodně řešit, takže se může stát, že než se vyřídí všechny formality, vynaloží se již tak omezený čas, tak klient odejde bez uvedení důvodu, nahlášení, domluvě na spolupráci atd.

Vím, že tento způsob je využíván například probačními úředníky při práci s odsouzenými ve výkonu trestu, protože tam je relativně dostatek prostoru a času pro řešení tohoto způsobu řešení dluhů. Stejně tak vhodní se mi zdají pro oddlužení například klienti využívající terénních či ambulantních služeb různých poraden, rodinných pracovníků atd., kde není taková vázanost na zařízení jako takové, které jim nahrazuje domov.

3.4.3. Ad 3.3.3 - exekuce

Řešení zadluženosti pomocí exekuce není standardní, možná je i špatně řečeno, že by se mělo jednat o řešení, ale opravdu ze zkušenosti vím, že pro některé klienty je exekuce řešení.

Samozřejmě jich je většina, která tento krok nevíta a může jim způsobit až existenční problémy, třeba v případech, kdy je jim zablokovan účet v bankovním ústavu, na který jim chodí jediný příjem, třeba důchod.

U exekuce jde vždy o to, že někdo jiný, ne já sám, ze své vůle, se rozhodl, že dluh za mě bude řešit a já to nemohu ovlivnit. Exekutor má tu pravomoc stanovit, jakým způsobem bude věřiteli pohledávka uhrazena, má k tomu více možností. Exekuce jsou stále více a více věřiteli využívány, jejich počet každoročně vzrůstá.

Jak jsem ale již naznačila, exekuce může mít i kladnou stránku, a to v případech, kdy klienti nejsou schopni (rozumově, životním stylem) přijmout svoji zodpovědnost. Určitě nikomu nepřeji, aby na jeho příjem byla uvalena exekuce, na druhou stranu ale jakým způsobem může společnost tyto jedince, kteří nechtějí svoji zodpovědnost přijmout, vychovat či k osobní zodpovědnosti přimět? I tito lidé si musí uvědomit, že vše, co učiní, má určitý dopad a jako dospělí jedinci by měli být schopni tyto důsledky svých činů přijmout. Takže pokud vím, že se jedná o patologického hráče, alkoholika, člověka

s dušením poruchou atd., můžu s klidným svědomím říci, že je vhodné, pokud má na svůj příjem, často důchod, ať již starobní nebo invalidní, uvalenu exekuci. Alespoň společnosti vrátí svůj dluh, v ojedinělých případech to může právě vést k uvědomění si svých činů, ale z pohledu sociálního pracovníka lze říci, že ví, že se klient nedostane do prodlení s úhradou splátek a nehrozí mu tedy další postihy.

3.5 Dílčí závěr

Pokud se podíváme na řešení zadluženosti z pohledu dlužníků, určitě by chtěli, aby byl jejich problém co nejrychleji a nejsnadněji vyřešen, aby na své dluhy nemuseli myslet. Z tohoto pohledu by nejvíce vyhovovalo, aby na svoji osobu vyhlásili osobní bankrot, protože pokud jsou dluhy vyšší a jedinec splní vše, co je mu zákonem a věřiteli uloženo, za 5 let je zbaven od dluhů. Již ale víme, že tato možnost je velmi složitá na zahájení, musí být splněny různé požadavky, které ne vždy bezdomovci splňují. Navíc je určitě vhodný, aby v tomto případě byl nad dotyčným nějaký dohled, který by mu mohl pomoci odbornější radu, což u uživatelů azylového domu rozhodně není, protože jejich pobyt zde není a neměl by být dlouhodobý. Z toho jasně vyplývá, že tento způsob řešení není pro uživatele azylových domů ten nejvhodnější a nejlépe aplikovanější na celou populaci.

Exekuce je extrémní forma řešení, má své kladné i záporné body, nutno ovšem říci, že ty kladné vidí spíše pomáhající, záporné dlužníci. Je jasné, že se dlužníci mohou dostat kvůli stanovené exekuci do ještě tíživější finanční tísně, zde je obrovská nevýhoda, že dotčený jedinec nemůže sám výši plnění určit, rozložit dle svého uvážení, exekuce jsou nečekané. Tato práce nemá za cíl, aby bránila bezdomovce a litovala je, jak to mají těžké a naopak hanila ty, kteří vykonávají svoji práci, ale bohužel v negativní míře se dotýká i bezdomovců. Ač je provedení exekuce věcí kvalifikovaného exekutora, i s ním se lze domluvit a může udělat mírné ústupky. Z praxe vím, že pokud člověk jedná slušně, v rychlém časovém horizontu a projevuje snahu, i exekutor je ochoten vyjít mu vstříc, co se třeba týče posečkání na splátku.

Exekuce není v rukou dlužníka, nelze si ji dobrovolně vybrat jako řešení, respektive lze, pokud je dlužník nečinný, ale nemůže si již vybrat formu exekuce atd.. Rozhodně není doporučováno a vhodné, aby dlužník vyčkával na to, až mu bude soudně nařízena

exekuce. Sociálními pracovníky je veden k aktivitě, takže znovu shrnu, že exekuce je extrémní forma řešení zadluženosti a už to není o vyjednávání podmínek, ale o hašení požáru, což není ideální forma životního stylu.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že sociálními pracovníky, a nejen jimi, je nejvyužívanější a nejdoporučovanější možnost řešení dluhů forma splátkových kalendářů. Výhodou je to, že jedinec si do jisté míry může stanovit podmínky úhrady (způsob, časové rozmezí, finanční výši apod.), je to i výchovná forma, neboť dlužník musí vyvinout sám aktivitu a snažit se domluvit, snažit se napravit své chyby či nerozvážnost. Jak již výše v podkapitole o splátkových kalendářích vyplynulo, je vhodná nápomoc sociálního pracovníka nebo jiného odborníka, aby pomohli dotyčnému s vyjednáváním, formou a rozmyšlením důsledků.

Ač je určitou výhodou, pokud věřitel vyjde dlužníkovi vstříc, sepíše s ním splátkový kalendář, je nutné, aby tento vstřícný krok z jeho strany bral dlužník jako svoji druhou šanci a opravdu ji využil a splátkový kalendář plnil. V případě, že by se tak nedělo, mohl by se věřitel obrátit na soud, ale o tom více v další kapitole.

Jak je ale patrné, splátkový kalendář v této práci již figuroval, a to v kapitole o vzniku dluhů. Takže nedodržení stanoveného splátkového kalendáře může být i příčinou, jak se klient dostal do větších dluhů, stejně tak může být i nástrojem pro řešení těchto dluhů. Je ovšem otázkou, zda je tento způsob vhodný v případě, že jednou, na prvopočátku, již zklamal a klient ho nebyl schopen dodržet. Určitě ano, je vhodný v případě, že daný jedinec nemohl splácet kvůli ztrátě příjmu a nyní opět příjem na splátky má, ale v ostatních případech je to opravdu otázka s otazníkem.

4. PRAXE PŘI ŘEŠENÍ ZADLUŽNOSTI

Dalo by se říci, že zde v této práci již bylo uvedeno, jak se dají dluhy u bezdomovců, a teoreticky nejen u nich, řešit. Ač jsem uváděla, že to znám z praxe a ze zkušeností práce s bezdomovci, nyní v této kapitole nastíním, jak by dle platných legislativních norem měli instituce postupovat, což tak vždy nebylo.

Také se mění situaci ve společnosti, finanční krize dolehne i na tuto oblast, proto se s největší pravděpodobností pozmění možnosti, jak budou moci bezdomovci své dluhy řešit, respektive nejspíš dojde ke změně v tom, jak je dotčení věřitelé budou vymáhat.

Zde budu vycházet z kapitoly třetí, konkrétně z podkapitol 3. 2 a 3. 3. V kapitole 3.2 jsem popsala nejčastější formy vzniku dluhů u bezdomovců, jak k nim dotyční přišli, co to obnášelo, zkrátka specifika oblastí zadluženosti určitým způsobem.

V kapitole 3.3 jsem naznačila možnosti řešení zadluženosti, opět ty, které jsou nejčastěji používané, byly vysvětleny jejich výhody i nevýhody, způsoby užití a i teoretická aplikace.

V této části se ale budu zabývat tím, jak je zadluženost, respektive vymáhání pohledávek, řešení dluhů, řešeno v platné české legislativě, budu se zabývat tím, zda tak v minulosti dotčené instituce skutečně postupovali, proč ano či ne, a podíváme se na problém zadluženosti také z pohledu věřitele, jak on celou situaci může řešit, alespoň částečně, ve svůj prospěch. Hlavně se také zaměřím na předpokládaný vývojový trend do budoucnosti.

4.1 Ad zboží na splátky a neúčelové nebankovní půjčky

Tyto dvě formy následného možného zadlužení mají spolu do určité míry hodně společného, proto se jimi budu zabývat dohromady. Již jsem v této práci několikrát uvedla, že jde o to, že si člověk od společnosti vezme zboží nebo si půjčí peníze, u nichž nemusí dokládat účel jejich využití a po určité době začne zboží či půjčku splácet. Splátky jsou většinou měsíční a trvají několik let, během nichž člověk na úrocích zaplatí další velkou sumu.

Nyní se ale v této čtvrté kapitole zabývám tím, jak v praxi postupují, nebo jak by spíše měli, či jak budou postupovat instituce, kterým je dluženo. Zde právě rozeberu

všechny tři stavy – minulost, přítomnost a budoucnost.

V minulosti v praxi, ač je stará třeba pouze 3 roky, ale nazývejme jí minulostí, protože nyní, v době celosvětové finanční krize, právě v této oblasti došlo k velkým změnám, a to, co platilo před třemi lety, již není reálné, docházelo k tomu, že téměř všechny instituce v případě nesplácení dluhů na dlužníka podali žalobu. Někjaké dluhy lze řešit splátkovým kalendářem, že postupně dlužník věřiteli hradí dluh. V tomto případě bych již na prvopočátku splátkový kalendář stanoven, přesto se dlužník dostal do prodlení se splácením. Jelikož jde o věřitelovi příjmy a dlužník neplní to, co bylo dohodnuto, podá na něho žalobu, viz příloha č. 3, Žaloba o kupní ceně.

Je nutné si ovšem uvědomit, že to dělá, respektive dělal proto, aby si mohl odepsat ze základu daně postupně celou zapůjčenou částku nebo nominální hodnotu předmětu, správně právně řečeno, vytvářel k těmto pohledávkám opravné prostředky. Pokud ovšem dluh neřeší soudně podáním žaloby, může si odepsat pouze 20 % hodnoty pohledávky. Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zajištění základu daně z příjmu, §8a uvádí: „Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994, jejichž rozvahová hodnota v okamžiku vzniku nepřesáhne částku 200 000 Kč a jejichž tvorba je výdajem (nákladem) na dosažení, zajištění a udržení příjmů, [1] mohou v období, za které se podává daňové přiznání, vytvářet poplatníci daně z příjmů, kteří vedou účetnictví, pokud k těmto pohledávkám nevytvářejí opravné položky a rezervy podle §5 a §5a, a od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než 6 měsíců, až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.“

Jak jsem uvedla výše, pokud věřitel ví, že dluh je téměř nemožné vymoci, má zisky, vyplatí se mu alespoň dát celou výši dluhu do odepisovaných položek základu daně, čímž si sníží základ daně a na daních do státního rozpočtu odvedou méně. Pokud je toto jeho cílem, musí ovšem podat žalobu a řešit celou věc soudně. „Vyšší opravné položky ... lze vytvářet ke zde uvedeným pohledávkám jen v případě, bylo-li ohledně těchto pohledávek ... soudní řízení ... jehož se poplatník daně z příjmů řádně účastní a řádně a včas činí úkony potřebné k uplatnění jeho práva za podmínky, že od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než

- a) 12 měsíců, až do výše 33 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- b) 18 měsíců, až do výše 50 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- c) 24 měsíců, až do výše 66 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,
- d) 30 měsíců, až do výše 80 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky,

e) 36 měsíců, až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.“ (Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zajištění základu daně z příjmu, § 8a)

Pro lidi bez domova je typičtější, že u jednotlivých institucí mají nižší závazky než je 200 000,-. Ale pro úplnost dodávám, že již zmíněný zákon dále uvádí, že pouze v případě vyššího závazku než je 200 000,- je povinen věřitel vždy toto řešit podáním žaloby, v opačném případě by nemohl opravné položky k nepromlčeným pohledávkám vytvářet.

Zde jsem tedy shrnula, proč bylo pro instituce výhodné, respektive zajímavé, řešit své pohledávky pomocí soudu. Za zmínku ovšem také stojí to, že tak činily pouze ty instituce, které měly roční hospodářský výsledek v plusu, neboť u jiných by to nemělo cenu řešit, neboť základ daně byl minusový a není důvod proč ho snižovat.

Je také nutné si uvědomit, že by se vždy dané instituce měly rozhodnout, a ty ziskové to zajiště dělají, zda se jim vyplatí žalobu podat, neboť i to s sebou nese poměrně vysoké náklady. Věřitel, který žalobu podává, musí uhradit soudní poplatky, finance pro advokáta nebo právníka za sepsání žaloby a zastupování u soudu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že v souvislosti s nejasným výtěžkem pohledávky musí její věřitel kalkulovat náklady v případě uplatnění pohledávky u soudu a uhradit cca 14% z její hodnoty.

Ilustrativní výpočet nákladů při ošetření pohledávky ve výši 35.000,- Kč:

A) 4% z 35.000,-..... 1.400,- Kč

B) Podání žaloby..... 1.850,- Kč

C) 1 x zastupování v jednání u soudu..... 1.850,- Kč

CELKOVÉ NÁKLADY 5.100,- Kč

Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby je stanovena dle Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb. ze dne 4. června 1996, o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění vyhlášky č. 235/1997 Sb. ze dne 25. září 1997)

4.2 Ad zdravotní pojištění

„Dlužné pojistné, penále a pokuty a přírážky k pojistnému může příslušná zdravotní pojišťovna odepsat, je-li tento dluh zcela nedobytný. Za nedobytný se považuje takový

dluh na pojistném a penále, který byl bezvýsledně vymáhán na plátcí pojistného i na jiných osobách, na nichž tento dluh mohl být vymáhán, nebo nevedlo-li by vymáhání tohoto dluhu zřejmě k výsledku nebo je-li pravděpodobné, že by náklady vymáhání tohoto dluhu přesáhly jeho výtěžek.“ (zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, § 26c).

Pokud si přečteme výše uvedené znění zákona, mělo by být jasné, že pokud si právní oddělení dané pojišťovny zjistí, že dotyčný dlužník, bezdomovec, není výdělečně činný a další náležitosti, je zbytečné se pouštět do soudních sporů, protože lze předpokládat, že dluh je nedobytný, náklady by přesáhly výtěžek, proto je pro pojišťovnu rozumnější si dluh odepsat z daňového základu pro výpočet daně.

Zatím byl spíše tento obecný princip aplikován spíše menšími pojišťovnami. Větší množství bezdomovců je ale i nadále evidováno u Všeobecné zdravotní pojišťovny, která zřejmě vlivem velké a složité struktury, i nadále přistupuje k soudnímu vymáhání pohledávek a minimální aplikaci paragrafu 26c.

V případě zdravotních pojišťoven lze asi z mé pozice těžko předpovídat něco do budoucnosti, neboť vlivem stávající zdravotnické reformy, která ještě není dokonána a těžko říci, v jaké formě a kdy bude, nikdo neví, jak na tom české zdravotnictví bude, zda bude bojovat o každou korunu na úkor toho, že výdělek je velmi nejistý, snad i nedobytný, jak tomu je doposud, nebo si budou chtít ušetřit čas, práci, zřejmě i peníze a raději pohledávku odepíší. Zdravotní pojišťovny se navíc neřídí zákonem o 539/1992 o rezervách, takže nejsou vázáni dlužnou částkou, či určitými procenty, ale v případě, že zjistí, že je pohledávka nedobytná, mohou si celou částku rovnou odepsat.

Toto bych jim zřejmě radila, protože lidí, kteří dluží, přibývá, lidé ztrácejí zaměstnání, stávají se minimálně potencionálními bezdomovci, takže je velmi pravděpodobné, že pohledávky u nich budou ještě nedobytnější než doposud, a i pojišťovny by měly začít nakládat s penězi efektivněji nežli doposud.

4.3 Ad „bílý kuň“ a lichva

V těchto případech je těžké uvést, jaká praxe se uplatňovala, eventuelně jaká by se měla realizovat či nastínit předpoklad do budoucna. U obou dvou výše zmíněných forem jsem se snažila doporučit, jak danou oblast řešit systémově, nebo jak se

pravděpodobně řešit bude. Ale nelze řešit systémově záležitosti ohledně řešení dluhů bezdomovců u případů, které už jsou v prvopočátku trestným činem, jako je lichva nebo někoho využít jako tzv. bílého koně.

Zde jde jediné doporučit a doufat, že budou činnější preventisté, terénní pracovníci a policie. Určitě jako u všech trestných činů je nejdůležitější prevence, takže musí být zajištěna dostatečná informovanost, zejména mezi lidmi ohroženými sociálním vyloučením, což jsou mimo jiné i bezdomovci a určitě i část Romů. Je nutné zajistit dostatek informací o tom, že lichva nebo využívání osob jako tzv. bílého koně je trestný čin, který by měl být potrestán, informovat o tom, jak se lze bránit, kde lze daný čin nahlásit atd. či o důsledcích přijmutí této nelegální výpomoci.

Co se týče bílého koně, dotyčný pachatel a poškozený v jedné osobě, následně musí řešit svůj – cizí dluh formou splátkového kalendáře s tím, že pokud uvedl nepravdivé údaje, mu bude ještě uložen trest za spáchání trestného činu, mohou ho čekat obecně prospěšné práce, podmíněné odnětí svobody, v krajním případě nepodmíněné odnětí svobody. U lichvy je situace o to horší, že je to neřízený proces, není písemně zakotven, asi nelze spoléhat ani na čestnost věřitele, proto ač je například stanovena písemná dohoda, lze spoléhat na to, že věřitel nepřijde jindy a pro větší část splátky? Jediná možnost je bránit se podáním trestního oznámení, což není časté z již výše zmíněných důvodů.

Dá se pouze předpokládat, že tyto trestné činy budou maximálně více zneužívány, neboť opět vlivem krize přibude sociálně potřebnějších, pro které bude finanční přílepkování lákavé, bez toho aniž by si uvědomili všechny důsledky.

4.4 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se snažila podrobně načrtnout praktiky institucí, jak řeší své pohledávky a snad i jak by je řešit měli či budou. Situace v budoucnosti se dá asi zřejmě těžko předpovídat, ale po zvážení všech a proti, zabřednutí do systému ekonomiky a zákonů majících působnost na tomto poli, konstatuji jednu věc, situaci, která nám hrozí, a bohužel věřím, že se již praktikuje.

Situace působí následovně – vzhledem k celosvětové hospodářské krizi a nedostatku finančních prostředků bude valná část věřitelů zvažovat a rozhodovat se o případném

řešení dluhů osob, u nichž výtěžek z dluhu nikdy nedosáhne náklady, které jsou s vymáháním toho dluhu spojené. V řadě případů může nastat tedy taková situace, kdy budou jednotliví věřitelé vymáhání dluhů řešit ne zrovna standardní cestou, případně uvedené pohledávky prodávat různým detektivním či vymáhacím agenturám.

Během psaní této bakalářské práce jsem mluvila s řadou ekonomů a finančních auditorů, kteří mi tuto situaci potvrdili, že je velmi pravděpodobné, že se celý problém zadluženosti může z části ubírat nelegální cestou, že budou oslovováni různí vymahači, neboť již nyní ne zrovna standardně působící instituce tím, že z dlužníka tímto způsobem vymohou alespoň část, bude úspěch, protože soudní cestou, kam by navíc museli ještě vložit své peníze, by zřejmě ničeho nedosáhli.

KRITICKÝ ROZBOR

Tato bakalářská práce je zatím jednou z nejdelších prací, které jsem kdy napsala. Jak jsem se již zmínila v úvodu práce, existuje jen pár publikací, které se zabývají fenoménem bezdomovství. Některé informace lze najít na internetu, v novinách, v časopisech či jsou známy z televize. Jedná se většinou ale pouze o články zabývající se konkrétním tématem, nevysvětlují pojem bezdomovec ani se nesnaží o hledání řešení.

V poslední době také nebylo příliš snadné orientovat se v zadluženosti a různých formách a řešeních dluhů obecně, proto tento problém stále graduje, není na svém vrcholu, proto jsou také zaváděny nové a nové věci, jak by bylo možné tento problém řešit a bohužel občas se vyskytly neúplně nebo ne úplně pravdivé informace.

V počátku výběru tématu jsem si myslela, že tato bakalářská práce bude koncipována jinak, že vznikne jakási metodika pro sociální pracovníce, která by jim pomohla, zprostředkovala praktický návod, jak dluhu u bezdomovců řešit. Jak jsem se do tohoto tématu postupně dostávala, začala jsem vidět věci i z jiného úhlu, z pohledu věřitelů a institucí, kterým je dluženo. Tyto dva pohledy, pohled dlužníků, kterým jsem se snažila pomoci, a pohled věřitelů, se ve mně stále praly, občas vítězil ten, jindy zase onen, musím přiznat, že to nebylo jednoduché, proto doufám, že jsem se snažila být co více nestranná, ač je jasné, že tato práce vznikala proto, aby pomohla dlužníkům řešit jejich problém s věřiteli, čím je patrné, že z prvé řady budu hájit dlužníků.

I přes veškeré zádrhele se domnívám, že práce bude přehledná pro čtenáře. A to jak pro toho, který toho o bezdomovectví moc neví a chce získat základní informace o tomto problému, které najde v prvních kapitolách, tak i pro pracovníky v pomáhajících profesích.

Domnívám se, že jsem splnila svůj záměr, a to vytvořit publikaci pro sociální pracovníky, kteří se svými klienty řeší jejich zadluženost a pomůže jim více orientovat se v tomto narůstajícím se problému.

ZÁVĚR

Každý člověk se může kdykoliv ocitnout v situaci, kdy si nebude umět se svým životem sám, bez pomoci jiných, poradit. Do této situace se člověk může dostat v podstatě ze dne na den, aniž by něco čekal či se na to připravoval.

Takoví lidé žijí mezi námi, cítí nebo cítili beznaděj, vědí, co je to být na pokraji svých sil, znají osamělost, ztrácí zdravý úsudek a důvěru v sama sebe. Je proto na nás, na lidech, kteří s nimi žijí v jedné společnosti, na nestátních organizacích a na státu, abychom jim v jejich tíživé životní situaci pomohli a znovu je přijali mezi sebe.

Tématem mé bakalářské práce se stala problematika bezdomovců a jejich jeden z mnoha problémů, a tím je zadluženost. Je na pomáhajících organizacích, ale i na mě, na sociální pracovníci, potažmo sociálním pedagogovi, abychom tento problém začali účinně řešit.

Řešení v momentální situaci není mnoho. Bohužel musím konstatovat, že si myslím, že bude ještě hůře. Pokud bezdomovci byli zadlužení, pokud mohli, účinným řešením bylo, aby se zapojili do pracovního procesu a na své dluhy si vydělali. Ač to zní pro laika jednoduše, tak jednoduché to není, musíme brát v potaz to, že část jich je v důchodu, ať už invalidním nebo starobním, část má zdravotní problémy, nízkou kvalifikaci, zápis v rejstříku trestů atd., tudíž pro ně nebylo snadné zaměstnání získat. Jelikož je celosvětová finanční krize, přibývá nezaměstnaných, ubývá pracovních pozic, a bohužel tento fakt svědčí pro to, že naopak přibývá různých půjček a úvěrů, protože lidé peníze v této době dobře potřebují.

Samozřejmě by pomoc těmto lidem měla být účinná, důraz by měl být kladen na prevenci, na objasňování důsledků vysokoúrokových půjček. Jak v této práci bylo několikrát řečeno, jsem názoru, že prevence je základ, proto by měla probíhat i u rizikových skupin, které mohou být časem ohroženi jak sociálním vyloučením, potažmo bezdomovstvím, tak i zadlužeností. Prevence by tedy měla probíhat v dětských domovech, ve výchovných ústavech, ve vězeních, v romských komunitách, ale i v nízkopříjmových rodinách, které pobírají sociální dávky. Všechny tyto skupiny je nutné naučit, jakou hodnotu peníze mají, jak je těžké je vydělat a naučit je s nimi hospodařit.

Také je nutné, aby pracovníci v pomáhajících profesích byli dostatečně o problému dluhů informováni, aby svým klientům mohli poradit nejlepší řešení. Proto je nutné i

pro zaměstnance pořádat školení co se týče dluhů a zadluženosti a informovat je o měnící se legislativě. Jistou naději vidím i ve stoupení platnosti zákona o sociálních službách, jejichž činnost by se měla zkvalitnit a snad to s sebou přinese pozitivní důsledky a pomůže to lidem pomalu se začleňovat.

Ale co si budeme nalhávat, je to jako v případě drog, hracích automatů a dalších patologických jevů. Kdyby nebyly, stát je účinně omezil, regulovat či zakázal, nebyl by, nebo ne alespoň v takové formě, problém zadluženosti. Proto bych ráda apelovala na stát, na naše zákonodárce, aby řešili zejména nebankovní, bohužel už ale i bankovní, instituce, které půjčují peníze lidem, u kterých je předem jasné, že svým závazkům nebudou moci dostát, aby dbali na dodržování všech podmínek, doložení dokladů atd. Nebojím se ale říci, že by bylo nejlepší tyto instituce regulovat, co se týče výše úroků, které si stanovují, protože se v nejednom případě jejich počínání může blížít lichvě.

Věřím, že tato práce bude jednou z prvních pomyslných vlaštovek, která se snaží o ucelenější přehled v problematice dluhů. Je nutné se tomuto problému stále věnovat, vzdělávat se, sledovat praxi i legislativu a držet palce, doufat v naše zákonodárce, že se začnou tomuto problému zevrubně věnovat a udělají vše pro to, aby nás do pasti zadluženosti, do pasti chudoby, padalo co nejméně.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá problémem lidí bez domova a jejich jedním problémem z mnoha, kterým je zadluženost, ale hlavně také možnostmi řešení tohoto problému.

Bezdomovci jsou specifickou sociální skupinou, která stojí na okraji společnosti, skupina, která je do jisté míry determinována sociálním prostředím, ve kterém se vyskytuje a naopak působí zpětně na prostředí, které nás všechny obklopuje.

Bakalářská práce je členěna do čtyř kapitol, každá z nich má ještě několik podkapitol. První dvě kapitoly jsou spíše teoretického charakteru, první vymezuje základní termín bezdomovec, formy, faktory a důsledky bezdomovství. Druhá kapitole se soustřeďuje na možné formy pomoci, zejména co se týče sociálních služeb a organizací, které tyto služby poskytují.

Třetí a čtvrtá kapitola je zaměřena praktičtěji. Třetí kapitola vymezuje zadluženost a nejčastější formy vzniku dluhů, ale hlavně možné formy úhrady dluhů. Je zde uveden pohled dlužníka, jak on dluhy může řešit, jaké má možnosti. Poslední čtvrtá kapitola se zabývá praktickým řešením dluhů, zejména jak tento problém řeší věřitelé a jaká praxe je, byla a zřejmě bude při řešení užívána.

ANOTACE A KLÍČOVÁ SLOVA

Anotace

Bakalářská práce se zabývá lidmi bez domova, bezdomovci, a jedním jejich problémem z mnoha, kterým je zadluženost, ale hlavně možnostmi jejího řešení.

Práce obsahuje jak teoretické poznatky o bezdomovství, formách a důsledcích této sociální skupiny, formách a prostředcích pomoci tuto situaci zvládnout, tak i praktická řešení, jak situaci vzniklých dluhů lze řešit a jak byla, je a zřejmě bude řešena.

Klíčová slova

bezdomovec, bezdomovství, sociální vyloučení, chudoba, kriminalita, prevence, pomoc, resocializace, sociální služby, sociální pracovník, dluhy, zadluženost, zboží na splátky, půjčky, veřejné zdravotní pojištění, lichva, splátkový kalendář, osobní bankrot (oddlužení), exekuce

Annotation

The bachelor thesis deals with people without home, homeless, and their problems. The bachelor thesis is concentrated on one of their problems: indebtedness, and possibility of its solution.

The thesis contains theoretical findings about homelessness, kinds of the social group and its consequences, forms and instruments for solving the situation on one hand, practical solution how to solve debts problem and history of the solution, and future possibilities on the other hand.

Keywords

homeless, homelessness, social elimination, poverty, criminality, prevention, help, resocialization, social services, social worker, debts, indebtedness, goods on hire-purchase, borrowings, public health insurance, usury, hire-purchase plan, personal bankrupt (discharge from debts), execution.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony, vyhlášky

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecném zdravotní pojištění

Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zajištění základu daně z příjmu

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)

Knihy

HRADECKÁ, V., Hradecký, I.: Bezdomovství – extrémní vyloučení. Praha: Naděje, 1996, 107 s. ISBN 80-902292-0-4

HRADECKÝ, I.: Sborník ze semináře na téma bezdomovství v Evropě. Praha: Naděje, 1998, 56 s. ISBN 80-902292-3-9

KOLEKTIV AUTORŮ: Příklady nejlepší praxe v boji proti bezdomovství. Praha: FEANTSA, S.A.D., Armáda spásy, Naděje, 2003, 88 s. ISBN 80-86451-05-4

KRUTILOVÁ, D., Čámský, P., Sembdner, J.: Tvorba a zavádění Standardů kvality poskytovaných sociálních služeb. Příbram: Krutilová, Čámský, Sembdner, 2008, 223 s. ISBN 978-80-254-3427-7

MATOUŠEK, O., Kolářková, J., Kodymová P. (eds.): Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005, 350 s. ISBN 80-7367-002-X

ŘEZNÍČEK, I.: Metody sociální práce. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 76 s. ISBN 80-85850-00-1

SEKOT, A.: Sociologické texty. Brno: IMS, 2004, 79 s.

SEKOT, A.: Sociologie v kostce. Brno: Paido, 2006, 258 s. ISBN 80-7315-126-X

SEKOT, A.: Aktuální problémy sociální patologie. Brno: IMS, 2009, 106 s

Časopisy

JANATA, Z., Kotýnková, M.: K bezdomovství a možnostem jeho prevence. Sociální politika, 28, 2002, č. 11: s. 3 – 6

JANDOVÁ, L.: Vyhlašuji osobní bankrot!. Magazín Právo, 2008, s. 8 - 11

JANEBOVÁ, R.: Některé zkušenosti s pomocí bezdomovcům v USA a Velké Británii. Sociální politika, 27, 2001, č. 2: s. 19 – 21

MÁŠOVÁ, H., Olbrichová A.: Konec života na dluh. Ekonom, 2008, č. 40: s 29 - 31

OBADALOVÁ, M.: Problémy bezdomovství. Sociální politika, 29, 2003. č. 1: s. 3 - 4

Internetové stránky

ASCHENBRENNEROVÁ, L.: Pozor, za dveřmi je exekutor!. 2004 (www.penize.cz)

PACHL, L.: Mýty a fakta o oddlužení (osobním bankrotu, spotřebitelském úpadku). 2008 (www.epravo.cz)

OSVAAG, K. M.: Osobní bankrot: pětiletá cesta z dluhů. 2007 (www.penize.cz)

STEINEROVÁ, L.: Finanční gramotností proti dluhové pasti aneb jak na oddlužení... . 2008 (www.justice.cz)

ZEMAN, R.: Co je skutečně lichva a jak se jí bránit?. 2006 (www.finance.idnes.cz)

ZÁMEČNÍK, P.: Zadluženost domácností roste. Je hrozbou?. 2008

(www.obvjournal.cz)

www.pujckybezprijemu.cz

www.finance.cz

www.podnikatel.cz

www.rpujcky.cz

www.wikipedia.org

Další materiály

2. Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro období 2010 – 2013, 2009

Co jsou sociální služby?, Magistrát města Brna, 2008

Nestaň se bílým koněm!!! – leták Policie ČR

SEZNAM PŘÍLOH

- 1) Dohoda o uznání dluhu a splátkový kalendář
- 2) Žaloba
- 3) Exekuční příkaz

Dohoda o uznání dluhu a splátkový kalendář

Společnost: ...
IČ: ...
DIČ: ...
sídlem: ...
zastoupená: ...
zapsaná v Obchodním rejstříku vedeném ... soudem v ..., oddíl ..., vložka č.
(dále jen "věřitel")

a

Pan: ...
narozen: ...
trvale bytem: ...
č. OP / pasu: ...
(dále jen "dlužník")

uzavřeli dle § 558 Občanského zákoníku tuto
dohodu o uznání dluhu a splácení

Dlužník dluží věřiteli k dnešnímu dni celkovou částku ..., - Kč poskytnutou za účelem ...

Věřitel prohlašuje, že nebude po dlužníkovi požadovat žádné úroky ani smluvní pokuty, bude-li dodržen níže uvedený splátkový kalendář. Nebudou-li ovšem tyto podmínky akceptovány jejich neplněním, vyhrazuje si věřitel právo na uplatnění zmíněných sankcí.

Dlužník tímto s vyšší dlužné částky vůči věřiteli souhlasí, tímto ji uznává co do důvodu a výše, což svým podpisem pod touto dohodou potvrzuje a zavazuje se, že bude plnit tento

splátkový kalendář

1 - dne, - Kč
2 - dne, - Kč

Splátky budou dlužníkem poukazovány dle splátkového kalendáře na účet vedený u ..., č. ú.

Smluvní strany prohlašují, že s obsahem tohoto dokumentu souhlasí bezvýhradně, opravdu a vážně, nejednají v tísní či za nápadně nevýhodných podmínek a na důkaz tohoto připojují své vlastnoruční podpisy.

Datum a místo: ...

Podpisy: ...

Exekutor
Exekutorský úřad v

Sídlo
Město
PSČ
Banka
Účet č.

Ke sp.zn.:

Exekuční příkaz

dle ust. § 49 a § 60 zák. č. 120/2001 Sb.

Soudní exekutor, pověřený provedením exekuce na základě usnesení soudu v ze dne, kterým byl nařízen výkon pravomocného a vykonatelného rozsudku soudu v ze dne č.j.:, k uspokojení pohledávky oprávněného v částce s % úroky od do zaplacení, jakož i nákladů exekuce proti povinnému rozhodl o provedení exekuce

I.

Srážkou z jiných příjmů u plátce

II.

Plátci, uvedenému v bodě I se příkazuje, aby od okamžiku doručení tohoto exekučního příkazu prováděl z jiných příjmů povinného srážky až do výše plného uspokojení pohledávky oprávněného tj. částky s příslušenstvím a nákladů exekuce ve výši

III.

Plátce, uvedený v bodě I., poté, kdy obdrží exekuční příkaz, poukáže sražené částky na účet oprávněného č vedený u peněžního ústavu

Poučení: Proti exekučnímu příkazu není přípustný opravný prostředek

V dne

Soudní exekutor

Žaloba o zaplacení kupní ceny

..... soud v

Žalobce:

(dále jen „žalobce“)

Žalovaný:

(dále jen „žalovaný“)

o zaplacení kupní ceny Kč.

I.

Žalobce jakožto prodávající dodal na základě kupní smlouvy uzavřené dne při osobním jednání se žalovaným Při odběru tohoto zboží předal žalobce žalovanému dodací list spolu s vyúčtováním. Současně bylo dohodnuto, že cenu zboží podle smlouvy a vyúčtování žalovaný zaplatí do dnů.

Důkazy: - výslechem účastníků
- dodacím listem s potvrzením žalovaného o převzetí zboží dne
- kopií vyúčtování naKč

II.

Přestože lhůta, v níž měla být kupní cena zaplacená, marně uplynula, dosud jsme platbu neobdrželi. Zaplacení jsme nejprve telefonicky a poté písemně dopisy ze dne a urgovali, avšak bezvýsledně.

Důkaz: - urgencí ze dne a

III.

S ohledem na shora uvedené navrhuje vydání tohoto rozsudku:

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci částku Kč a nahradit náklady řízení, vše do dnů od doručení rozsudku.

Datum a místo:

Podpis:

D v o j m o
s přílohami dle textu